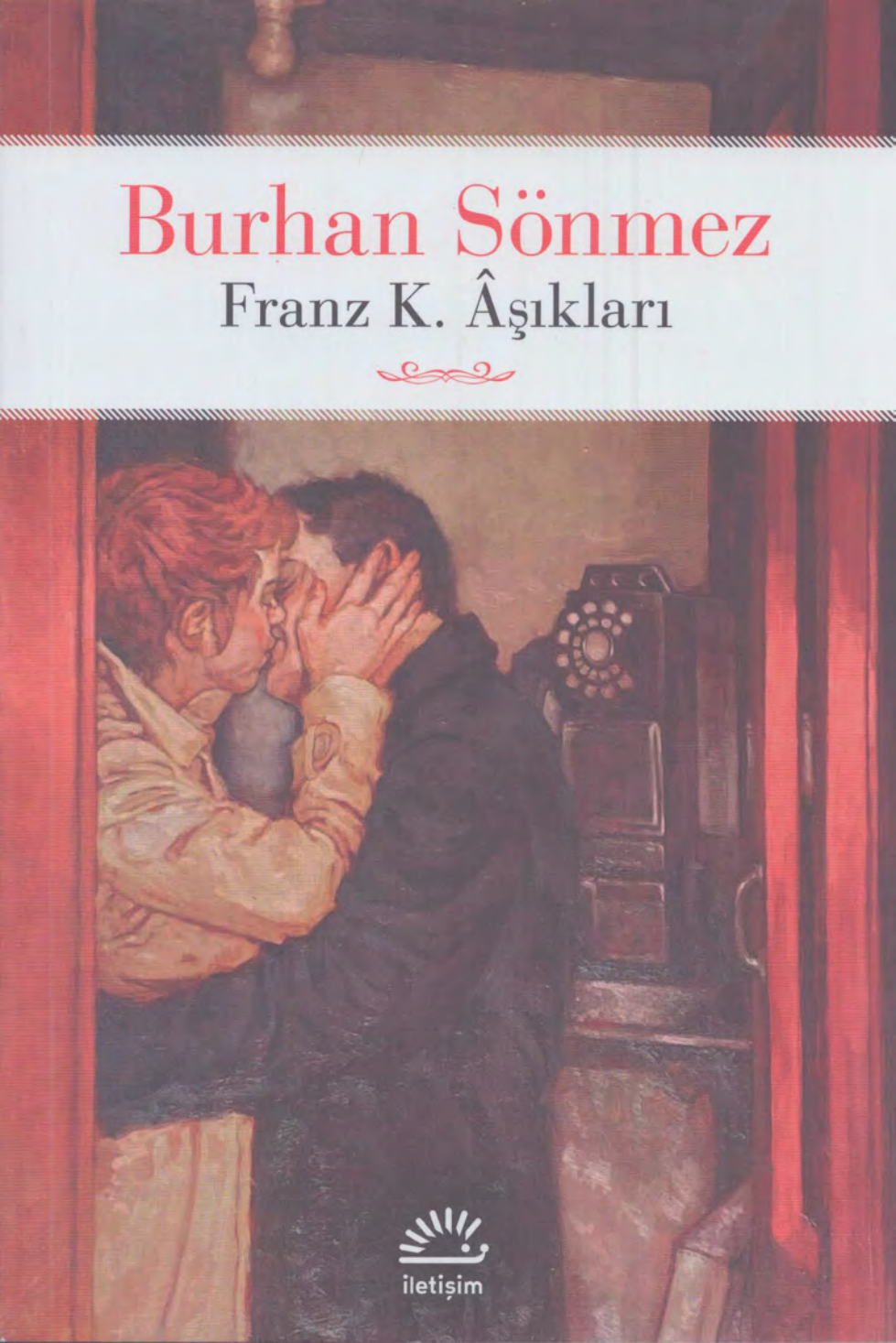
Burhan Sönmez

Franz K. Âşıkları

iletişim

BURHAN SÖNMEZ Haymana'da doğdu (1965). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. *Kuzey* (2009), *Masumlar* (2011), *İstanbul İstanbul* (2015), *Labirent* (2018) ve *Taş ve Gölge* (2021) adlı romanları yayımlandı. *Masumlar* ile 2011 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü ve İzmir St. Joseph Roman Ödülü'nü, *Taş ve Gölge* ile Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandı. *Bir Dersim Hikâyesi* (Metis, 2012), *Bana Adını Söyle* (YKY, 2014) ve *Gezi* (Almanya, Binooki, 2014) öykü derlemelerine katılan Sönmez, BUYAZ'ın verdiği 2015 Öykü Onur Ödülü'nün sahibi oldu. Şair William Blake'in *Cennet ile Cehennemin Evliliği* kitabını Türkçeye çevirdi (Ayrıntı, 2016). ODTÜ'de edebiyat üzerine dersler verdi. Romanları kırk sekiz dile çevrildi. ABD'de Vaclav Havel Ödülü'ne (2017), Britanya'da EBRD Edebiyat Ödülü'ne (2018) değer görüldü. 2021 yılında PEN International Başkanlığı'na seçildi. Cambridge Üniversitesi akademi üyesidir.

www.burhansonmez.com

İletişim Yayınları 3400 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 606
ISBN-13: 978-975-05-3628-1
© 2024 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2024, İstanbul

EDİTÖR Emre Bayın
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Joseph Lorusso, "Person to Person", 2020
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası SERTİFİKA NO. 44871
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul
Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi; No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

BURHAN SÖNMEZ

Franz K. Âşıkları

iletişim

"Onu hayattayken sevdin, sonrasında da sevdin.
Eğer seviyorsan onu öldürmek günah sayılmaz.
Yoksa, daha mı büyük bir günahtır bu?"

– ERNEST HEMINGWAY, Yaşlı Adam ve Deniz

"Ne yani, kitaplarımı yakacak mısınız?"

– CERVANTES, Don Kişot

İÇİNDEKİLER

1
BATI BERLİN
POLİS MERKEZİ
9

2
BATI BERLİN
MAHKEME SALONU
21

3
BATI BERLİN
MAHKEME SALONU
33

4
BATI BERLİN
CEZAEVİ
47

5
BATI BERLİN
MAHKEME SALONU
63

6
BATI BERLİN
CEZAEVİ
77

7
BATI BERLİN
CEZAEVİ'NDEN MAHKEMEYE
89

8
SONA DOĞRU
105

1

BATI BERLİN POLİS MERKEZİ

Berlin, ortasından duvarla bölünmüş bir kent. 1968'in yaz mevsiminde yolu buraya düşenler upuzun duvarlara bakıyor, gittikçe artan sıcaklardan ve geç işleyen otobüslerden şikâyet ediyorlar.

Friesen Caddesi'ndeki polis merkezinin bodrum katında bulunan sorgu odası serin. Taş duvarlar odaya rutubet yayıyor.

Komiser Müller, zanlı Ferdy Kaplan'ın karşısına oturuyor, bir sigara yakıp dumanı üflüyor. Masaya yayılmış kâğıtları incelerken, kendi kendine mırıldanıyor.

Komiser Müller: "Evet, pasaportta kullanılan ad..."

Ferdy Kaplan: "Kullanılan mı? O benim gerçek adım, Ferdy Kaplan. Ama bunun bir önemi yok."

Komiser Müller: "Neyin önemi yok?"

Ferdy Kaplan: "Adımın..."

Komiser Müller: "Neden?"

Ferdy Kaplan: "Açıklamalar önünüzdeki kâğıtlarda. Sorularınızın yanıtlarını orada bulabilirsiniz."

Komiser Müller: "Keşke öyle olsaydı, Bay Kaplan. Biz bazı soruların yanıtını sizden öğreneceğiz. Değil mi çocuklar?" (Odadaki diğer üç polis memuru gülüyor.)

Ferdy Kaplan: "Silahı nereden ve kimden aldığımı mı öğreneceksiniz?"

Komiser Müller: "Oraya geleceğiz. Dosyada yazılanlara göre, Steglitz semtinde kalıyorsunuz. Anneniz Alman, babanız Türk. İstanbul'da yaşadığınız görülüyor. Sık sık Paris'e gidiyorsunuz. Önce bana, Berlin'e ne zaman geldiğinizi söyleyin?"

Ferdy Kaplan: "Ben burada doğdum. Buralıyım. Yabancıymışım gibi konuşmayın benimle."

Komiser Müller: "Buralısınız, ama çoğunlukla başka yerlerde yaşıyorsunuz."

Ferdy Kaplan: "Bu bir suç değil. Siz de başka yerlerde yaşasaydınız belki kendinize daha iyi bir meslek bulurdunuz. (Ferdy Kaplan, yan masada kâğıtlara not alan polis memuruna bakıyor.)"

Komiser Müller: "Mesleğimizden şikâyetçi değiliz. Bizim durumumuz sizin şu anki halinizden daha iyi. Bizi değil kendinizi düşünün."

Ferdy Kaplan: "Ben bulunduğum sandalyeden memnunum."

Komiser Müller: "Kendinizden nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz?"

Ferdy Kaplan: "Anlatayım isterseniz."

Komiser Müller: "Öyle mi?"

Ferdy Kaplan: "Evet, anlatayım."

Komiser Müller: "Bu güzel işte..."

Ferdy Kaplan: "Nereden başlamamı istersiniz?"

Komiser Müller: "Neden doğumunuzdan, hatta anne ve babanızdan başlamıyorsunuz... Sizin gibisine az rastlanır."

Ferdy Kaplan: "Ne demek bu?"

Komiser Müller: "Zanlılar genelde ketumdur, konuşmaya istekli olmazlar."

Ferdy Kaplan: "İnançsız tiplerdir onlar, o yüzden konuşmaya çekinirler."

Komiser Müller: "Suç işlemenin inancı mı varmış?"

Ferdy Kaplan: "Ben suç işlediğimi düşünmüyorum, inandığım şeyin gereğini yaptım. Yapılması gereken yapılmalıydı."

Komiser Müller: "Yapılması gereken yapılmalıydı, öyle mi? Doğrusu merak ediyorum anlatacaklarınızı."

Ferdy Kaplan: "Bu anlatacaklarım kayıtlarınızda vardır, not almanıza gerek yok. (Ferdy Kaplan yan masada not alan polis memuruna bakıyor.) Annem Nazi taraftarıydı. Türk olan babam da onunla aynı düşüncedeydi. Savaşın son günlerinde burada bir Sovyet bombardımanında öldüler. Beni yıkıntılar arasından dedem kurtardı. Dedem bir yıl sonra böbreklerinden rahatsızlanınca, fazla yaşayamayacağını anlamış olacak ki, beni İstanbul'a, babamın ailesinin yanına gönderdi."

Yanıp yıkılmış Berlin'den gelen on yaşındaki bir çocuk için İstanbul büyüleyiciydi. Kulelerin, kubbelerin, kale duvarlarının arasında Ferdy göğün bambaşka renklerine baktı. Cıvıl cıvıl çarşılara dalıp insanların yüzündeki mutluluğu izledi. At arabalarının, banliyö trenlerinin ve vapurların sesine kulak verdi. Savaştayken hayal bile edemediği deniz bir yanında, ilk kez gördüğü dedesi ile ninesi diğer yanındaydı. Ölüm korkusu yoktu. Dedesi ile ninesi, torunlarını Tanrı'dan gelen bir armağan gibi kucakladılar. Onu kendi odalarına serdikleri bir döşekte yatırdılar. Geceleri, eskiden oğullarına anlattıkları masalları anlattılar, Ferdy'nin onlara tanıdık gelen soluğunu dinlediler.

Ferdy Türkçesini geliştirirken, okuldaki bazı çocukların alaylarına katlanıyor, bazı çocuklarınsa aşırı ilgisine maruz kalıyordu. Almanlık ona hayatın iki zıt yanını bir arada veriyordu. Amalya, en yakınındaki kişiydi. Diğer kızlara benzemeyen Amalya erkeklerle kavga edip Ferdy'yi koruyordu. Bazen evlerine kadar onunla yürüyordu. Bir gün Ferdy'nin baş ağrısı nüksedince, ağaçların arasına oturdular. Amalya Ferdy'nin ağrıyan sağ şakağına dokundu, sonra onu yanağından öptü. Ferdy'nin aynı cesareti gösterip öpücükle karşılık vermesi bir haftayı buldu. Sık sık diğer çocuklardan ayrı oynadılar. Kumkapı sahilindeki kayalıklara, Yedikule bostanlarındaki sur duvarlarına saklandılar. Şarkı söylediler, birlikte kitap okudular. Ferdy yeniden resim yapmaya başladı. Balıkçı teknelerinin, martı sürülerinin, batan güneşin resmini yaptı. Amalya resimlerin neden normal resimlere benzemediğini

sordu. Tekneler yamuk, martıların kanatları kırık, gün ışığı bulanıktı. Ferdy Amalya'nın gülen yüzünü, durgun yüzünü, uykulu yüzünü çizdi.

Amalya on beş yaşına geldiğinde annesiyle beraber Fransa'ya taşındı. (Ferdy Kaplan, polislere hayatını anlatırken Amalya'dan söz etmiyor.) Aynı yıl Ferdy'nin dedesi vefat etti. Kumkapı'daki balık tezgâhında bir müşterisiyle sohbet ederken, kalbi aniden duruverdi. Topkapı surlarının yanındaki mezarlığa gömdüler. İlk yıl Ferdy ile ninesi her cuma günü mezarlığa gittiler. Sonra yılda iki kez, dinî bayramlarda ziyaret ettiler onu. Hayat hızlı akıyordu, Ferdy o hıza yetişmeye, bir an önce büyümeye çalışıyordu. Sabahları okula gidiyor, öğleden sonra balık tezgâhında ninesine yardım ediyordu. Balıkçıların sohbetleri arasında siyaseti öğreniyordu. Muhafazakârların kurduğu parti iktidara geçmişti. Ülkede siyaset arenası karışmış, iktidar ile muhalefet karşılıklı köprüleri atmıştı. Askerî darbeyle sonuçlanacak bir yola girildiğini görmüyordu kimse. Yeni hükümet kurulurken ülkeden ayrılan Amalya, on yıl sonra hükümet sarsılırken döndü. Tam da gösterilerin patlak verdiği zamanda. Amalya'yı gösterilerin birinde fark eden Ferdy, kalabalığa ve onca yıla rağmen tanıdı onu.

Komiser Müller: "Siyasi kargaşa sizin hayatınızı nasıl etkiledi? Bu gelişmeler şu anda polis karakolunda bulunmanıza yol açmış olabilir..."

Ferdy Kaplan: "Beni her şey etkiledi, Almanya'yı yıkan savaş, Türkiye'yi sarsan siyaset, Fransa'yı altüst eden olaylar..."

Komiser Müller: "Fransa, evet. Mayıs ayındaki gösterilerde Paris'te miydiniz?"

Ferdy Kaplan: "Herkes oradaydı."

Komiser Müller: "Buraya ne zaman geldiniz?"

Ferdy Kaplan: "Bir hafta önce geldim."

Komiser Müller: "İlginç. Ortalık gençlerin deli ateşiyle fıkır fıkır kaynarken siz Paris'i bırakıp Berlin'e geldiniz. Neden?"

Ferdy Kaplan: "Buralar da, sizin deyiminizle, fıkır fıkır kaynamıyor mu?"

Komiser Müller: "Bunun için mi döndünüz?"

Ferdy Kaplan: "İnsanın evine dönmesine gerekçe aranmaz..."

Komiser Müller: "Eğer birini öldürüyorsanız gerekçe aranır."

Ferdy Kaplan: "Ben her yıl geliyorum Berlin'e."

Komiser Müller: "Peki, buraya doğrudan mı geldiniz, yoksa önce Doğu Berlin'e mi uğradınız?"

Ferdy Kaplan: "Hayır, Doğu'ya hiç gitmedim."

Komiser Müller: "Hayatınız boyunca mı gitmediniz, bunu mu demek istiyorsunuz?"

Ferdy Kaplan: "Berlin bölündüğünden bu yana gitmedim Doğu'ya."

Komiser Müller: "Neden? Çocukluğunuzun geçtiği kentin diğer bölümünü merak etmediniz mi hiç?"

Ferdy Kaplan: "Berlin'e her gelişimde sınırın bu yanında kaldım. Evimiz burada. Dedemin mezarı burada."

Komiser Müller: "Sokağınız Duvar'a çok yakın, buna rağmen öbür tarafa gitmeyi düşünmediniz. Bizim buna inanmamızı mı bekliyorsunuz?"

Ferdy Kaplan: "Sizden bir şey beklemiyorum."

Komiser Müller: "Bir öğrenciyi öldürdünüz, Bay Kaplan. Bunun sınırla, Duvar'ın öte yanıyla ilgisini de öğreneceğiz."

Ferdy Kaplan: "Sınırla, Duvar'la ilgisi yok."

Komiser Müller: "Sizin sözlerinizin tersini düşünmek bizim işimiz..."

Ferdy Kaplan: "Doğruyu söylüyorum. Kimliğimi ve saldırıyı kabul etmem kadar doğru bu."

Komiser Müller: "Öğrenciyi neden öldürdünüz öyleyse?"

Ferdy Kaplan: "Neden öğrenci deyip duruyorsunuz, adı yok mu bunun?"

Komiser Müller: "Siz onun kim olduğunu bilmiyor musunuz? Yoksa kiralık katil misiniz, tanımadığınız kişileri mi öldürüyorsunuz?"

Ferdy Kaplan: "Para için kimseyi öldürmem ben."

Komiser Müller: "Ne için öldürürsünüz?"

Ferdy Kaplan: "Bir sigara alabilir miyim?"

Komiser Müller: "Daha sonra. Şimdi olayın nasıl gerçekleştiğini gözden geçirelim. (Komiser Müller, ayakta duran sakallı polis memuruna dönüyor.) Siz anlatın neler olduğunu."

Sakallı Polis: "Dün akşamüzeri Halk Kütüphanesi'nin önündeydim. Karşıdaki otobüs durağından gelen çığlıkla-

rı duydum. O tarafa koştum. Bu adam ile yanındaki bir kadının ellerinde silah vardı. Durakta bekleyen bir üniversite öğrencisini vurdular. Öğrenci cansız yere yığıldı. Bu sırada duraktaki yaşlı bir adam da yaralandı. Benim bağırmamla birlikte bunlar kaçmaya başladılar. Peşlerine takıldım. Onlardan hızlı koşuyordum. Benden kurtulamayacaklarını anlayınca, Ferdy Kaplan bir ağacın arkasında durdu, bana ateş etti. Yanındaki kadının kaçmasını istiyordu. Onları yakalamaya kararlıydım. Bir evin köşesine sığındım, kendimi korumaya alarak karşı ateşe başladım. Ferdy Kaplan'ın mermisi bitince üzerine gidip yakaladım. Bu arada kadın kaçıp gitmişti."

Komiser Müller: "Böyle mi oldu olay?"

Ferdy Kaplan: "Memurunuz akşam karanlığında nasıl bu kadar net görebilmiş? Hiç inandırıcılığı yok. Ben orada yalnızdım. Yanımda koşan kadını tanımıyorum. Herhalde o panikte korkup koşmaya başlayan biriydi."

Sakallı Polis: "Mermi çekirdeklerini topladık, sayıları sizin şarjörünüzdeki mermi sayısından fazla. Yani bir değil iki silah kullanılmış. Diğer silah o kadında değil miydi?"

Ferdy Kaplan: "Bende iki silah vardı. Birinin mermisi bitince ağaçların arasına attım, diğer silahı kullandım."

Sakallı Polis: "Biz her yeri aradık, başka silah bulamadık. O kadının sizinle hareket ettiğinden eminiz."

Ferdy Kaplan: "O kadar eminseniz, onunla konuşun."

Sakallı Polis: "Bulduğumuzda konuşacağız."

Ferdy Kaplan: "Demek bulamadınız... (Oda sessizleşiyor. Karşılıklı bakışıyorlar.)"

Komiser Müller: "Bulacağız, çok yakında, onu da bu odada sorgulayacağız."

Ferdy Kaplan: "Zamanınızı boşa harcıyorsunuz."

Komiser Müller: "Siz bizim zamanımızı dert etmeyin."

Ferdy Kaplan: "Madem zamanınızı bu kadar iyi kullanıyorsunuz, neden o gencin kim olduğunu öğrenemediniz hâlâ?"

Komiser Müller: "Öğrenemediğimizi nereden çıkarıyorsunuz? Sizin de bildiğiniz gibi, adı Ernest Fischer. Dersleriyle ilgili, iyi bir öğrenci. Son dönemde artan öğrenci olaylarının bir-ikisine katıldığı tespit edilmiş, ama böyle hedef seçilmeyi gerektirecek kadar öne çıkan biri değil. Bizim bilmediğimiz bir şey söyleyebilir misiniz onun hakkında?"

Ferdy Kaplan: "Bilsem söylerdim."

Komiser Müller: "Diğer öğrenci suikastlarıyla bir ilginiz var mıydı? Şu nisan ayındaki saldırıyla mesela?"

Ferdy Kaplan: "Rudi Dutschke'nin yaralı kurtulduğu saldırıyı mı diyorsunuz? Onun zanlısı yakalandı zaten."

Komiser Müller: "Geçen yıl öldürülen öğrenciyi de biliyorsunuz o zaman."

Ferdy Kaplan: "Benno Ohnesorg, evet."

Komiser Müller: "Bakıyorum, olayları iyi izliyorsunuz?"

Ferdy Kaplan: "Bunda şaşılacak bir yan yok, basında yer aldı, Paris ve İstanbul gazetelerinde de yazıldı bunlar."

Komiser Müller: "Biraz fazla gürültü çıktığı doğru."

Ferdy Kaplan: "Ayrıca, geçen yılki cinayetin faili polis değil miydi?"

Komiser Müller: "Görünüşte öyle, ama olayın arkasında çözemediğimiz ilişki ağlarının varlığından şüpheleniyoruz."

Ferdy Kaplan: "Kendi polisinizin ilişki ağlarından şüphelenmeniz güzel. Ama buna zemin hazırlayan, sizin öğrenci gösterisine saldırmanızdı. Öğrenciler İran Şahı'nı protesto ettiler diye siz ortalığı savaş alanına çevirdiniz. İran diktatörü, Alman Opera binasında Mozart'ın *Sihirli Flüt* eserini dinleyecek, siz de ona hizmet sunacaksınız..."

Komiser Müller: "Bizim amacımız düzeni sağlamak, hayatı yaşanır kılmak..."

Ferdy Kaplan: "O yüzden mi bir öğrenciyi öldürdünüz?"

Komiser Müller: "Siz neden bir öğrenciyi öldürdünüz acaba?"

Ferdy Kaplan: "Aynı şey değil bunlar."

Komiser Müller: "Ha, tabii, siz tasarlayarak, hazırlık yaparak, iz sürerek öldürdünüz. Aynı şey değil bunlar."

Ferdy Kaplan: "Olayın aslını bilseniz böyle konuşmazdınız."

Komiser Müller: "İşte bu doğru. Olayın aslı. Bunu açıklayın bize."

Ferdy Kaplan: "Bütün açıklamalar önünüzdeki kâğıtlarda yazılı."

Komiser Müller: "Hayır, yok, burada bir öğrencinin sıradan hayatı dışında bilgi bulunmuyor. Siz söylemelisiniz, bizim bilmediğimiz ne özelliği var bu gencin?"

Ferdy Kaplan: "Sizin bildiklerinizi biliyorum ben de, başka bir bilgim yok."

Komiser Müller: "Peki, siz oyun oynamaya devam edin. Ernest Fischer'in politik bağlantılarına baktık. Sosyalist Alman

Öğrenci Birliği'nin üyesi olmadığını tespit ettik. Bu aralar ortalık hareketli, yeni kurulan ve henüz tespit edemediğimiz gizli bir gruba katıldıysa bilemeyiz. Daha önce vurulan öğrencilerle bağını da araştırıyoruz. İlk ipucunu bulur bulmaz sizin o saldırılarla ilişkinizi de çözeceğiz, eminim oraya kadar uzanıyordur suçlarınız."

Ferdy Kaplan: "İyi araştırın. Böylece benim eski iki olayla bağımın bulunmadığını görürsünüz. O tarihlerde ben burada değildim. Ülkeye giriş çıkış kayıtlarıma bakın."

Komiser Müller: "Ernest Fischer'in anne ve babası demir fabrikasında işçi. Ernest, arkadaşları tarafından sevilen, iyi bir öğrenci. Düşünüyorum da, acaba bir kıskançlık sorunu mu yol açtı bu işe? Kaçan kadın arkadaşınızla ilgisi var mı cinayetin?"

Ferdy Kaplan: "Saçma."

Komiser Müller: "Saçma olmayan bir gerekçeniz var demek. Neden öldürdünüz onu?"

Ferdy Kaplan: "Bir sigara alabilir miyim?"

Komiser Müller: "İtiraf etmeyeceksiniz, anlaşıldı. Oysa başta içtenlikle konuşacaksınız sanmıştım."

Ferdy Kaplan: "Size bildiklerimi söyledim. Bilmediğim şeyi nasıl anlatabilirim ki?"

Komiser Müller: "Biz bulur, yakında öğreniriz. Ernest Fischer'in veya ailesinin Türkiye'yle bir bağı var mı, ona da bakıyoruz."

Ferdy Kaplan: "Zaman kaybı."

Komiser Müller: "Zaman kaybına ne yol açmayacak, onu söyleyin bize."

Ferdy Kaplan: "Olur, söyleyeyim. Odaklandığınız yerlerden vazgeçin, bana sorduğunuz soruları aklınızdan silin. Bu yanlışlardan uzaklaşırsanız zaman kazanırsınız."

Komiser Müller: "Pek inandırıcı gelmedi bu sözler. Bizi ikna edebilmek için biraz daha uğraşmanız gerek."

Ferdy Kaplan: "Peki, eski suikastları incelemeyi sürdürün, Doğu Berlin'i sorgulayın, İstanbul'u araştırın. Siz bilirsiniz. Kırıntı bile bulamayacaksınız."

Komiser Müller: "Size inanmak isterdim."

Ferdy Kaplan: "Bakalım doğruyu söylediğimi ne zaman anlayacaksınız."

Komiser Müller: "Bizim yeteneğimizden kuşku duymayın."

Ferdy Kaplan: "Fischer miydi öğrencinin adı? Anne ve babasına üzüntülerimi bildirin lütfen, olur mu..."

Komiser Müller: "Üzüntü mü? Öldürdüğünüz adamın ailesine..."

Ferdy Kaplan: "Evet."

Komiser Müller: "Aklınız başında değil sanırım."

Ferdy Kaplan: "Aklım başımda, bu yüzden Fischer'in ailesine üzüntümü iletmek isterdim. Ama bu saatten sonra pek anlamı olmaz, ne yazık..."

Komiser Müller: "Tuhaf..."

2

BATI BERLİN MAHKEME SALONU

Bir öğrencinin silahlı saldırıya uğramasının yaratacağı kargaşadan çekinen Emniyet Müdürlüğü, basına olayın bir aşk cinayeti olduğu bilgisini veriyor. Gerçekte ise polis, Doğu Almanya bağlantısı ve Fransa'da patlayan gençlik eylemleri dahil farklı seçenekler üzerinde duruyor, somut bulgular arıyor.

Ferdy Kaplan bir hafta sonra Tegel Cezaevi'nden alınıp Moabit semtindeki mahkeme binasına götürülüyor. Üç yargıçtan oluşan mahkeme heyetinin karşısına çıkarılıyor. Mahkemeye başkanlık eden yargıç kimlik yoklaması yaptıktan sonra ilk sözü savcıya veriyor.

Savcı: "Sayın Yargıç! Sanık Ferdy Kaplan, yirmi yaşındaki bir öğrenciyi öldürmekten dolayı tutuklu bulunuyor. Polis teşkilatımızın cesur memurları onu anında yakalasa da, saldırının nedenini çözebilmiş değiliz. Nedeni bulunsun ya da

bulunmasın, Ernest Fischer adlı birinin ölümü söz konusu. Sanık Ferdy Kaplan'ın..."

Yargıç: "Sanık cinayeti kabul etti mi?"

Savcı: "Evet."

Ferdy Kaplan: "Evet."

Yargıç: "Bay Kaplan, size sormadım. Sanıksınız, konuşma sıranızı bekleyin."

Ferdy Kaplan: "Ben size cevap vermedim zaten. Ben sadece... (Ferdy Kaplan arkaya dönüyor, izleyici sıralarında el ele oturan yoksul yüzlü bir çifte bakıyor.) İzninizle, ölen gencin ailesine üzüntülerimi bildirmek istiyorum. Siz Fischer Ailesi olmalısınız... (Orta yaşlı kadın ile adam, kaşlarını çatsalar da, kederli bir ifadeyle bakıyorlar.) Bayan Fischer! Bay Fischer! Oğlunuzun ölümünden dolayı üzgünüm. Lütfen özrümü kabul edin. (Bayan Fischer'in gözlerinden yaş akıyor. Kocası onun omzuna sarılıyor.)"

Savcı: "Bu saçmalık... Sayın Yargıç! Sanık burayı tiyatro sahnesine çevirmek niyetinde."

Ferdy Kaplan: "Oyun oynamak istesem daha akıllıca oynardım. Ben burada üzüntümü içtenlikle belirttim. Mahkemenizin bana inanmasını beklemiyorum. Bay ve Bayan Fischer bir parça inansalar, bu bana yeter. Ben oyuna değil gerçeğe bağlı bir insanım."

Savcı: "Gerçeğe mi bağlısınız, siz mi?"

Ferdy Kaplan: "Evet, ben."

Yargıç: "Yeter. Sanık! Sizi uyarıyorum. Bu tür oyunlar istemiyorum. Dava, kurallara göre görülecek burada."

Ferdy Kaplan: "Sayın Yargıç, sorun çıkaracak değilim. Ama Ernest Fischer'in genç ruhu önünde saygıyla eğildiğimin zapta geçmesini istiyorum."

(Ferdy Kaplan, karşısında oturan zabıt kâtibine bakıyor. Zabıt kâtibi daktilo yazmaya ara vererek, Yargıç'tan onay bekliyor.)

Yargıç: "Kaygılanmayın. Söylediğiniz her şey zapta geçecek."

(Daktilonun metal sesleri tekrar işlemeye başlıyor.)

Ferdy Kaplan: "Bir de..."

Yargıç: "Evet..."

Ferdy Kaplan: "Bir haftadır tutukluyum, istediğim halde bana sigara verilmedi."

Yargıç: "Duruşma arasında sigara içebilirsiniz. (Yargıç, ayakta bekleyen mübaşire bakarak, gereğini yapmasını baş hareketiyle iletiyor.) Şimdi, Bay Kaplan, burada cinayetle yargılanıyorsunuz, önemli bir işimiz var. Artık susun ve sıranızı bekleyin."

Ferdy Kaplan: "Elbette. İyi bir duruşma olacağına sizi temin ederim."

Yargıç: "Savcı Bey, buyrun... öğrenciden söz ediyordunuz."

Savcı: "Ernest Fischer, Berlin Özgür Üniversitesi'nde öğrenci. Biyoloji Enstitüsü'nde okuyor."

Yargıç: "Olay günü herhangi bir öğrenci gösterisi yokmuş, yanılıyor muyum?"

Savcı: "Haklısınız, okullar tatile girdiği halde neredeyse her gün gösteri düzenleniyor, ama o gün ortalık sakinmiş. Ernest Fischer sabah kütüphaneye gitmiş, akşama kadar çalış-

mış. Çıkışta kütüphanenin karşısındaki durakta otobüs beklemeye başlamış."

Yargıç: "Yalnız mıymış? Herhangi bir arkadaşı..."

Savcı: "O yalnızmış, ama saldırganlar iki kişiymiş. Sanık Ferdy Kaplan'ın yanında bir de kadın varmış. Onun kimliğini henüz tespit edemedik. Karanlıktan yararlanıp kaçan genç biri, kısa saçlı..."

Ferdy Kaplan: "Savcı Bey..."

Savcı: "Evet."

Ferdy Kaplan: "Benimle ilgisi bulunmayan birinin saçlarıyla uğraşacağınıza, başınızı çevirip doğru yere odaklansanız keşke. Siz, ateş eden tarafa bakmaktan, ateş edilen tarafa bakmayı ihmal ediyorsunuz."

Savcı: "Burada kelime oyunu oynamıyoruz. Ya suç ortaklarınızı itiraf edeceksiniz ya da adaletin en ağır biçimde işlemesine boyun eğeceksiniz."

Ferdy Kaplan: "Adalet..."

Savcı: "Küçümsüyor musunuz? Bir öğrenciyi öldürmek ve olay yerinde yaşlı bir adamı yaralamak bizim gözümüzde küçümsenecek fiiller değil."

Ferdy Kaplan: "Hayır, adaleti küçümsediğim yok. Her zaman inanırım buna."

Savcı: "Size şimdi açıklama şansı veriyoruz. Hem mahkemenin hem de kurbanın ailesinin huzurunda söyleyin, cinayeti neden işlediniz, suç ortaklarınız kimler, yanınızdaki kadın kimdi?"

Ferdy Kaplan: "Hep aynı yere takılıp kalıyorsunuz, benim söyleyeceklerimin size yararı olmaz."

Savcı: "Yine de deneyin, bize bilmediğimiz bir şey anlatın."

Ferdy Kaplan: "Elbette, madem bu kadar çok istiyorsunuz..."

Savcı: "Buyrun."

Ferdy Kaplan: "Olay sırasında yaralanan biri vardı, değil mi?"

Savcı: "Şu yaşlı adam."

Ferdy Kaplan: "Evet, o."

Savcı: "Ne olmuş ona?"

Ferdy Kaplan: "Tarifi var mı notlarınızın arasında?"

Savcı: "Tarifi mi?"

Ferdy Kaplan: "Mesela kambur mu?"

Savcı: "Kambur? (Savcı, önündeki kâğıtlara göz atıyor.) Bunun ne önemi var?"

Ferdy Kaplan: "Ama karanlıkta panikleyip kaçan bir kadının kısa saçlarının önemi var, öyle mi?"

Amalya, Sorbonne Üniversitesi'nde kent mimarisi üzerine doktora yaparken, çalışmasının İstanbul'la ilgili kısmı için çocukluğunun geçtiği kente döndü. Gelir gelmez Boğaz kıyısını gezmek yerine eski mahallesine gitti. Kumkapı'nın sağdan soldan yıkıldığını, tıraşlandığını gördü. Sahildeki balıkçı iskelesi silinmiş, yerini asfalt bir yol almıştı. Sur dibindeki bostanlara inşaatlar dolmuştu. Kentin rengi değişmiş, ağaçların gölgesi gitmişti. "Mahalleme ne yapmışlar böyle?" Amalya ahşap konakların yerine yerleştirilen beton binaların arasında eski tanıdıklara rastladı. Ferdy'nin ninesinin öldüğünü, Ferdy'nin

mahalleden ayrıldığını öğrendi. Bir kenti ne daha çabuk değiştirirdi, yıkılan yapılar mı, yitip giden arkadaşlar mı? Amalya birkaç gün dolaştı, çocukluğundaki kokuyu aradı. Banliyö trenine binip İstanbul'un bin yıllık surları boyunca gidip geldi. Sirkeci'yi, Samatya'yı, Bakırköy'ü gezerken, yenileşme projesinin yalnızca kentteki anıları değil güzelliği de yok ettiğini düşündü. Annesine mektup yazdı. Ona her zamanki gibi adıyla hitap ederek, "Eliz," dedi, "eğer mutlu ölmek istiyorsan İstanbul'un yeni halini görme, aklında kalanlarla yetin."

Mektubu gönderdiği gün bir protesto gösterisine denk geldi. Gençler, yaşlılar, kadınlar, erkekler bir meydana ilerliyor, yol boyunca yeni katılanlarla çoğalıyorlardı. Amalya hükümete karşı slogan atan kalabalığa karıştı, paslanan Türkçesini biraz da bağırarak parlattı. Bıraktığı İstanbul ile bulduğu İstanbul iki ayrı yerdi. Kalabalığın aktığı Beyazıt Meydanı, geniş bir orman gibi uğulduyordu. Amalya tanımadığı insanların arasında kalabalığın parçası oluverdi. Herkesle birlikte sağa sola dalgalandı. Arkasından biri gelip kolunu tutunca heyecanlandı. Önce sivil polis sandı, sonra tanıdı. "Ferdy..." Konuşmaya fırsat bulamadılar. Polisin saldırdığı gösteride bir kişi öldü, çok sayıda kişi gözaltına alındı. Ertesi sabah buluştuklarında Amalya eski günleri anımsatırcasına Ferdy'ye sıkı sıkı sarıldı, yanağından öptü. Neden sonra Ferdy'nin davranışındaki tedirginliği ve parmağındaki nişan yüzüğünü fark etti. İlkbaharın güzel günleriydi. Birlikte dolaştılar, tanıdık yerlere gittiler. Eski mekânlar. Eski adlar. Hikâyeler ve gülüşler. Kim bilir bir daha ne zaman kar-

şılaşacaklardı. Amalya iki gün sonra Paris'e dönerken, Ferdy'nin havalimanına gelip onu uğurlamasını bekledi. Söz verdiği halde gelmedi Ferdy.

Savcı: "Yanınızdaki kadının adını vermekten kaçınıyorsunuz. Öyle biri yokmuş gibi konuşuyorsunuz. Oysa görgü tanıkları, toplanan mermi kovanları..."

Ferdy Kaplan: "Siz daha elinizin altındaki kişileri tanımazken, karanlıkta kaçan bir kadının peşine düşüyorsunuz."

Savcı: "Kimi tanımıyoruz, sizi mi?"

Ferdy Kaplan: "Tanrım, beni yargılayan adamlara bak... ben bunu mu hak ediyorum?"

Savcı: "Bay Kaplan, sözleriniz..."

Bayan Fischer: "Neden? Neden benim oğlum..."

(Bayan Fischer'in sesiyle herkes dönüp o yana bakıyor. Duruşma salonu bir an sessizleşiyor.)

Ferdy Kaplan: "Ben de günlerdir bunu düşünüyorum, Bayan Fischer. Kendi kendime aynı sözcüğü yineliyorum: Neden?"

Bayan Fischer: "Her gece oğlumu bekliyorum. Ansızın çıkıp gelecek sanıyorum. Ama gelmiyor. Lanet olsun sana!"

Ferdy Kaplan: "Tekrar özür diliyorum sizden."

Bayan Fischer: "Neden benim oğlum?"

Ferdy Kaplan: "Ona mektup yazacağım."

Bayan Fischer: "Ne mektubundan söz ediyorsun? Katil! (Bayan Fischer hıçkırarak ağlamaya başlıyor.)"

Savcı: "Bayan Fischer, mahkememiz adaleti sağlayacak. Bu adam gereken cezayı alacak."

Bayan Fischer: "Adalet umurumda değil. Oğlumu istiyorum ben."

Savcı: "Üzüntünüzü anlıyorum. Ama adalet, burada gerçeğe sahip çıkmamızın tek yolu. Oğlunuzun ruhu da bu gerçeği bekler."

Bayan Fischer: "Sayın Savcı, gerçek dediğiniz şeyin ne olduğunu anlamıyorum, bana oğlumu geri getirecek mi bu?"

Savcı: "Neler hissettiğinizi biliyorum, Bayan Fischer..."

Ferdy Kaplan: "İzin verirseniz, Bayan Fischer'e bir soru sorabilir miyim?"

Savcı: "(Savcı önce Ferdy Kaplan'a bakıyor, sonra Yargıç'a dönüyor.) Sayın Yargıç..."

Yargıç: "Olur, sorabilir."

Ferdy Kaplan: "Teşekkür ederim Sayın Yargıç."

Yargıç: "Fazla uzatmadan."

Ferdy Kaplan: "Bayan Fischer, oğlunuzun adını neden Ernest koydunuz? Oysa Almanya'da bu ad genelde Ernst diye yazılır, ortada e harfi bulunmaz."

Savcı: "Bay Kaplan..."

Ferdy Kaplan: "Evet..."

Savcı: "Bu nasıl soru? Davranışlarınız tuhaflaşıyor."

Ferdy Kaplan: "Sanıkları tuhaf bulmak savcıların resmî görevleri arasında yer alıyor sanırım."

Savcı: "Anlamsız bir soru. Bayan Fischer bu soruya cevap vermek zorunda değil."

Ferdy Kaplan: "Adımızdaki her harf anlamlıdır. Tek harf yüzünden ben neler çektim bir bilseniz..."

Bay Fischer: "Savcı Bey, izninizle, ben açıklayabilirim."

Savcı: "Peki, Bay Fischer, buyrun."

Bay Fischer: "Eşimle yeni evliyken, savaşın son yılında, evimizde Amerikalı birini sakladık. Cezaevinden kaçmıştı. Kaçarken vurulup yaralanmıştı. Elimizden geleni yaptık, ancak iki hafta yaşatabildik. Adı Ernest'ti, ya da bize öyle demişti. Oğlumuz doğunca onun adını verdik."

Ferdy Kaplan: "Teşekkür ederim, Bay Fischer. Umarım oğlunuz adındaki o küçük harften dolayı fazla sorun yaşamamıştır."

Bay Fischer: "Ne sorunu, anlamadım."

Savcı: "Bay Kaplan, amacınız nedir? Neredeyse akli dengenizden şüphe edeceğim. Öğrencilere dönük diğer saldırılarda benzer durumlarla karşılaştık. Sizin de tıbbi kontrolden geçmenizi isteyebilirim."

Ferdy Kaplan: "Siz beni Bachmann'la mı karıştırıyorsunuz?"

Savcı: "Öğrenci lideri Rudi Dutschke'yi yaralayan Bachmann'dan söz ediyorsunuz, değil mi? Demek onu tanıyorsunuz..."

Ferdy Kaplan: "Hayır tanımıyorum, yalnızca adını duydum. Ben ona benzer biriymiş gibi muamele görmek istemiyorum."

Savcı: "Onun nasıl biri olduğunu nereden biliyorsunuz?"

Ferdy Kaplan: "Bilmeyen mi var?"

Savcı: "Onunla aynı örgütten misiniz?"

Ferdy Kaplan: "Savcı Bey, bu soruları polis memurlarınız defalarca sordular."

Savcı: "Ama onlara hiç bilgi vermemişsiniz."

Ferdy Kaplan: "Ne verecekmişim?"

Savcı: "Bachmann ile saldırı biçimleriniz ve hedefleriniz benziyor. Gerçi o sizin kadar becerikli değil..."

Ferdy Kaplan: "Birbiriyle ilgisiz olaylar. Anti-komünist ruh hastasının teki o."

Savcı: "Siz nesiniz peki?"

Ferdy Kaplan: "Ben ne anti-komünist ne de ruh hastasıyım."

Savcı: "Adam vuran herkes bu tür iddiaları reddeder."

Ferdy Kaplan: "Polislerinize söyledim, size de söyleyeyim. Ben bu konudaki her soruyu kendime hakaret sayıyorum."

Savcı: "Cevap vermekten kaçındığınıza göre, Bachmann ile aranızda bir bağ olduğunu düşünebiliriz."

Ferdy Kaplan: "Bir şeyden kaçındığım yok."

Savcı: "Evet, hassas bir alan bu. Daha da deşeceğiz. Birkaç güne somut verilerle geldiğimizde, bu kadar rahat inkâr edemeyeceksiniz."

Ferdy Kaplan: "Neyle gelirseniz gelin, hep aynı yanlış yola gireceksiniz."

Savcı: "Doğru yol nedir? Siz söyleyin o zaman, doğruya nasıl ulaşalım?"

Ferdy Kaplan: "İşte, dediğim gibi, elinizde somut bir bilgi yok. Oysa tek yapmanız gereken, bakışınızı değiştirmek."

Savcı: "Bay Kaplan, daha açık konuşun."

Ferdy Kaplan: "Peki. Öncelikle, bakışınızı benim üzerimden alın. Hayatını kaybeden öğrencinin üzerinden de alın. Başka yere bakmayı deneyin."

Savcı: "Nereye mesela? Karanlıkta kaçan suç ortağınıza mı bakalım?"

Ferdy Kaplan: "Yine aynı konu. Belirsiz bir kadını izliyorsunuz, ama yaralanan yaşlı adamın kamburundan haberiniz yok."

Savcı: "Bunu daha önce söylediniz."

Ferdy Kaplan: "İyi o zaman, size yeni bir şey söyleyeyim, daha doğrusu sorayım..."

Savcı: "Ne sorusu?"

Ferdy Kaplan: "Savcı Bey, yaşlı adamın nasıl biri olduğundan, tarifinden haberiniz yok. Adını biliyor musunuz bari?"

Savcı: "Yaralanan adamın mı?"

Ferdy Kaplan: "Evet."

Savcı: "Adı... (Savcı, önündeki kâğıtları karıştırırken bu kez telaşlı görünüyor.) Adı... sanırım bir turist..."

Ferdy Kaplan: "Brod."

Savcı: "Efendim?"

Ferdy Kaplan: "Yaşlı adam..."

Savcı: "Onu tanıyor musunuz?"

Ferdy Kaplan: "Sizin tanımadığınız belli."

Savcı: "Buldum, burada, Max Brod..."

Ferdy Kaplan: "Budalalar."

3

BATI BERLİN MAHKEME SALONU

Yaralanan adamın önemli bir yazar olduğu anlaşılınca, savcı ile polisler o geceyi yeni durumu değerlendirerek geçiriyorlar. İstanbul'la, Tel Aviv'le ve Prag'la "acil" kodlu telefon görüşmeleri yapıyorlar. Max Brod, Prag doğumluydu. Naziler Prag'ı işgal edince otuz yıl kadar önce Tel Aviv'e taşınmış, oraya yerleşmişti. Kısa süreliğine geldiği Almanya'da, dostu Franz Kafka üzerine konuşmalar yapıyordu. Kafka, ölmek üzereyken, çalışma dosyalarını ona bırakarak, yakmasını vasiyet etmiş, ama Max Brod kitapları yayımlama yoluna gitmişti.

Polis, Max Brod'un adını basına duyurmuyor. İsrail'den gelen Yahudi bir yazarın, üstelik kitapları daha önce burada yakılmış bir yazarın vurulması haberinin, savaşın sızılarını dindirmeye çalışan Batı Almanya'yı zora sokacağı açık. Bu yüzden, ertesi gün devam eden duruşmada da gazeteci bulunmuyor.

Yargıç: "Bay Kaplan, avukat tutmamak konusundaki kararınız sürüyor mu?"

Ferdy Kaplan: "Hukuki savunmaya ihtiyacım yok. Sorduğunuz için teşekkür ederim."

Yargıç: "Savcılık makamı bu durumu nasıl değerlendiriyor?"

Savcı: "Sanığın tavrı, kendine özgüveninden kaynaklanıyor. Dünden beri elde ettiğimiz yeni bulgulardan sonra daha fazla hukuki yardıma ihtiyaç duyacağına inanıyoruz. Buna rağmen avukat istememesi, yasal hakkıdır."

Yargıç: "Söz ettiğiniz yeni bulguları henüz dava dosyasına sunmadınız."

Savcı: "Duruşma başlamadan önce tamamlayabildik. Buyrun. (Mübaşir, Savcı'nın uzattığı belgeleri alıp Yargıç'ın önüne bırakıyor.)"

Yargıç: "Evet... evet... yeni iddialar görüyorum burada. Başlayabilirsiniz."

Savcı: "Sanığın annesi ile babasının Nazi taraftarı oldukları ve savaş sırasında Berlin'de öldükleri bilgisi kayıtlarda yer alıyor. Anne-babasının yanında büyüyen Ferdy Kaplan'ın onların düşüncelerinden etkilendiği, Yahudi düşmanı duygularla yetiştiği anlaşılıyor. Geçen haftaki saldırıda yazar Max Brod'un hedef alındığını biliyoruz artık. Görünen o ki, Ernest Fischer adlı öğrenci orada yanlışlıkla vurulmuş."

Yargıç: "Bundan emin misiniz? İkisi birden hedef alınmış olamaz mı? Belki Ernest Fischer ile Max Brod arasında bir bağ vardır..."

Savcı: "Buradaki araştırmalarımızın yanı sıra, Tel Aviv ve Prag emniyetleriyle de görüştük. Ernest Fischer ile Bay Brod arasında bir ilişkiye rastlamadık."

Yargıç: "Yani genç bir öğrenci, talihsizce hayatını yitirdi... bundan eminsiniz."

Savcı: "Evet."

(Salonda Bayan Fischer'in ağlama sesleri duyuluyor. Bay Fischer eşinin koluna giriyor, birlikte dışarı çıkıyorlar.)

Yargıç: "Ernest Fischer'in kökeni neymiş? O da Yahudi mi?"

Savcı: "Onu da araştırdık. Nüfus ve göç kayıtlarına baktık, Fischerler'de Yahudi izine rastlamadık. Saf bir Alman ailesi."

Yargıç: "Saf... derken..."

Savcı: "Yani Katolik geleneğe sahip sıradan bir Alman ailesi. Aslen Frankfurtlular, üç kuşak önce Berlin'e göç etmişler."

Yargıç: "Peki, Max Brod'a saldırı ırksal nedenlere mi dayanıyor?"

Savcı: "Öyle değerlendiriyoruz. Yahudi düşmanı bir grup belli ki önde gelen yazarlara ve aydınlara karşı saldırı kampanyası başlatmış ve ilk hedef olarak Max Brod'u seçmiş. Onlar açısından iyi bir başlangıç. Bay Brod, savaş sırasında Nazilerden kaçarak bugünkü İsrail topraklarına yerleşmiş biri. Yazarlığının yanı sıra Zion idealine bağlılığıyla biliniyormuş."

Yargıç: "Bu iki özelliğinden, yani yazarlığından ve Zion taraftarlığından, sanırım ikincisi hedef seçilmesinde etkili olmuştur, yanılıyor muyum?"

Savcı: "Öyle değerlendiriyoruz, Sayın Yargıç. Bay Brod kendini inancına ve ırkına adamış biri. Filistin topraklarının kendilerine vaat edilen tarihî topraklar olduğuna inanıyor. Bu yüzden, Ari ırkın üstünlüğünü savunan grupların gözünde iyi bir hedef."

Yargıç: "Saldırı için neden Berlin seçilmiş?"

Savcı: "Almanya'nın geçmişini anımsatmak amacıyla saldırının burada yapıldığını düşünüyoruz. Dünya Savaşı'ndaki yenilginin intikamını bu yolla almak ya da savaşın hâlâ bitmediğini ve Ari ırk ideolojisinin yenilmediğini göstermek istediler. Eskinin hayaliyle yaşayan Almanlara, ki böylelerinin varlığını biliyoruz, yeni bir umut mesajıydı bu."

Yargıç: "Böyle düşününce, Berlin'in iyi seçilmiş bir yer olduğu görülüyor. Bay Brod'un buraya geleceğini nasıl biliyorlarmış?"

Savcı: "Bay Brod seyahatini ve buradaki programını önceden duyurmuş."

Yargıç: "Yaşı seksenin üzerinde, yaşlı bir adam, ya gelemeseydi..."

Savcı: "Haklısınız, sağlık sorunlarına rağmen gelmiş. Eğer gelemeseydi, Batı Almanya'daki başka bir Yahudi aydının hedef alınacağını düşünüyoruz."

Yargıç: "Bu saldırıyı gerçekleştirmeye, İstanbul'da yaşayan yarı Alman yarı Türk birini gönderdiler, öyle mi?"

Savcı: "Saldırganın kişisel intikam duyguları taşıdığı anlaşılıyor. Anne ve babasının savaşta öldürülmesi..."

Ferdy Kaplan: "Savcı Bey..."

Yargıç: "Bay Kaplan, biraz bekleyin, Savcı Bey bitirsin, size döneceğim."

Savcı: "Türk emniyetiyle görüştük. Sağcı hükümete karşı 1960 yılında gerçekleşen gösterilere katılan Ferdy Kaplan'ın sonra aktif hiçbir harekette yer almadığını, sol dernek veya partilerle ilişki kurmadığını söylediler. Kendi halinde, pasif bir hayat sürerken, aslında aşırı sağcı, ırkçı gruplara yönel-

diğini tahmin ediyorlar. Birkaç gün içinde bize net istihbarat bilgisi iletecekler."

Yargıç: "Filistinli militanlarla bağı olabilir mi sanığın? Biliyorsunuz, İsrail'in geçen yıl Arap ordularını yenmesinden bu yana bölgedeki şiddet Avrupa'nın içlerine kadar yayıldı. Her gün yeni bir olay duyuyoruz."

Savcı: "Bunu da değerlendiriyoruz. Bu konuda İsrail polisinden bilgi istedik."

Ferdy Kaplan: "Anlamsız varsayımlar, ilgisiz kurgular. Türk emniyetinden bilgi gelecekmiş... İsrail polisinden bilgi gelecekmiş... saçmalık..."

Berlin'de yıkıntılar altında kalan cesetlerin çoğu çıkarılamadı. Kentteki iniltiler birkaç gün sonra dinerken, ortalığı çürümüş et kokuları sardı. Yıkık bir kapının altına sıkışan Ferdy'nin de iniltisi kesilmiş, kendinden geçmişti. Her yanı arayan dedesi son anda yetiştiğinde, yüzündeki kurumuş kanlardan onu tanımakta zorlandı. Ferdy'nin gözünü, ağzını, boynunu temizledi, çatlamış dudaklarının arasından damlayla su verdi. Sırtına alıp onu Kızıl Ordu Sıhhiyesi'ne götürdü. Oradaki askerlerin anlayacağı bir üslupla konuştu, onları ikna etti. Sıhhiyeciler Ferdy'nin başına sargı yapıp, ağrı kesici ilaç verdiler. Dedesinin kulağına eğilip, çocuğun durumunun pek iç açıcı olmadığını söylediler. Ferdy dedesinin sırtında, yarısı yıkık evlerine döndü. Sayıklamalar içinde uyudu. Günlerce anne-babasının gelmesini bekledi, belki rüyadaydı, uyandığında onları yanında bulacaktı. Savaş boyunca pek çok kez görmüştü bu rüyayı.

Ferdy yavaş yavaş toparlandı. Dedesinin yemeklerine alıştı, onun toz toprak arasında bulduğu kitapları okudu. Dedesi ona öğretmenlik yaptı. Birlikte ders çalıştılar, resim çizdiler. Çok geçmeden birlikte gülmeye başladılar. Bu onları yakınlaştırdı. Dedesi o zaman Ferdy'yle ciddi bir konuda konuştu. Kendisinin Nazi olmadığını, pek çok Alman gibi korkudan bunu gizlemek zorunda kaldığını söyledi, Nazizmin kötülüğünü anlattı. Ferdy anlamadı. Annesinin, babasının, komşularının ve Hitler'in yanılmasını aklı almadı. Doğruyu nasıl bilebilirdi ki? "Unutmak ve iyileşmek için resim yapalım," diyen dedesini izledi. Her renkte, yıkıntıların bağrındaki güzel ruhu bulmayı öğrendi. Harap binalara bakarak capcanlı evler ve sokaklar çizdi. Bir yıl sonra dedesi onunla yine ciddi konuştu. Artık yaşlandığını ve hastalandığını, bu haliyle ona bakamayacağını söyledi. Babasının İstanbul'daki ailesine gitmesi gerektiğini, orada daha mutlu yaşayacağını anlattı. Berlin'in durumu zaten ortadaydı. Ferdy ağladı. İstemeye istemeye yola çıktı. En uzun yolculuklar çocukken yapılan yolculuklardı. Geride kalan hayat başka bir dünyadaydı, dönülemezdi, ufukta görünen ise yabancı bir göğün bulutlarıydı.

Ferdy yazdığı ilk mektupta, "Dede," dedi, "İstanbul'u görünce anladım, en güzel kent savaşsız kentmiş, ama ben dumanlar içindeki Berlin'i ve seni özlüyorum." Dedesi ona yolladığı cevapta, resmi bırakmamasını öğütledi. "Resim yapmaya, unutmak için başlanır, sonra anımsamak arzusuyla resim yapılır." Ferdy, ikinci mektubunda, baş ağrıla-

rının azaldığını ve İstanbul'a alışmaya başladığını, Yahudi, Hıristiyan, Müslüman arkadaşlar edindiğini, en yakın arkadaşının da babası Kürt annesi Ermeni bir kız olduğunu yazdı. Herkesin kendi içinde ayrı renkler taşıdığını görüyor, dedesinin ırklarla ilgili sözlerini şimdi anlamaya başlıyordu.

Bunu Amalya'ya da söyledi ve ona dedesinden dinlediği bir hikâyeyi anlattı. Franz Kafka adlı bir yazar, parkta ağlayan bir kız çocuğuna rastlamış. Oyuncak bebeğini yitiren kıza, "Şimdi bebeğini aramaya gidiyorum, yarın burada buluşalım," demiş. Ertesi gün kıza bir mektup getirmiş ve ona bebeğin ağzından yazılan mektubu okumuş. "Üzülme, ben dünyayı dolaşmak üzere uzun bir yolculuğa çıktım. Gördüklerimi sık sık sana yazacağım." Franz her gün kıza yeni bir mektup getirmiş. Üç hafta sonra elinde bir oyuncak bebekle gelmiş. "İşte bebeğin, bak, sana geri döndü," demiş. Küçük kız, bebeğin dönmesine sevinmiş, ama onun farklı göründüğünü söylemiş. Franz, "Yolculuk insanı değiştirir," diye karşılık vermiş. Herkesin hayatında böyle bir yolculuk vardı. Ferdy hüzünle konuştu. "Dedem," dedi, "beni uğurlarken anlattı bu hikâyeyi. Onu şimdi anlıyorum. Yolculuk beni de değiştirdi." Ertesi gün Amalya bir kitapla geldi. "Senin Franz'ının bir kitabı varmış bizde, dayımın kitapları arasında buldum. Ama Almanca olduğu için anlamadım." Ferdy kitabı aldı, içindeki ilk hikâyeyi okuyup tercüme etti. Her gün bir hikâye okudular. Bazen güldüler, bazen tedirgin hissettiler. Kitap bittiğinde, "Bizim Franz," dediler, "bizim Franz'ımız."

Amalya Fransa'ya taşındıktan sonra, Ferdy Kaplan ayrımcılığa uğramanın can sıkıntısını iki kez daha yaşadı. 1955 yılının Eylül ayında İstanbul'daki gayrimüslimlerin saldırıya uğraması, 17 kişinin öldürülmesi, 60 kadının tecavüze uğraması ve 5.317 ev, işyeri, kilise ve sinagogun yağmalanması sırasında Ferdy'nin Almanlığı da anımsandı. Mahalle meydanında dayak yedi, bacağı kırıldı. Lisedeyken aynı sınıfta okuduğu bir arkadaşı dahil herkes onunla dalga geçti. Adını duvara *Ferdi* diye yazdılar. "Baban Türk değil miydi lan! Adını neden Türkler gibi *i* ile değil de Almanlar gibi *y* ile yazıyorsun!" Ferdy haftalarca yatakta yattı. İçindeki sıkıntı büyüdükçe büyüdü. Bir gece uykusundan sıçrayarak uyandı. Gördüğü rüyayı ninesine anlattı. "Rüyada annemi gördüm. Bilmediğim bir şehirdeydik. Bomboş bir sokakta. Gelip bana sarıldı. Benimle kal, dedi. Ben çocuktum. Ağladım, beni hiç bırakma anne, dedim." Ninesi bu rüyanın belki bir anlam taşıdığını, Almanya'ya dönmesi gerektiğini, orada daha güvende olacağını söyledi. Ferdy hem İstanbul'da hem de mahallede kalmakta ısrar etti. Ancak altı ay sonra ninesinin vefatı üzerine başka mahalleye taşındı. Taşınırken, ne zamandır yapmak istediği şeyi yaptı. Mahalle meydanında bacağını kıran lise arkadaşını izledi. Kuytu bir köşede sıkıştırıp sopayla dövdü, burnunu kırdı. Yüzünde maskeyle karanlığa karışıp ara sokaklarda gözden kayboldu. Ferdy beş yıl sonra başlayan hükümet karşıtı gösterilere katılırken, aklında o günlerin görüntüleri vardı. Siyasetin değişmesi gerektiğine inanıyordu, hem kendisi hem de herkes için değişmeliydi. Bir gösteri sırasında gözaltına alındı. Polisler

de eski mahalle arkadaşları gibi ona babasını anımsattılar. "Baban vatansever bir adammış, sen neden vatan düşmanlığı yapıyorsun? Yoksa damarlarında Türk kanı yerine Alman kanı mı taşıyorsun?" Ferdy duymaya alışık olduğu sözleri umursamadı. Aklında Amalya vardı. Paris yolcusu Amalya'yı uğurlamaya gidemedi o gün.

Yargıç: "Savcı Bey, bu saldırı ile öğrenci liderlerine dönük saldırılar arasında bir bağ var mı? Bu olasılığı hâlâ göz önünde bulunduruyor musunuz?"

Savcı: "Sayın Yargıç, emin değiliz, araştırıyoruz. Belki ülkemizdeki düzeni istikrarsızlaştırma ve kargaşa yaratma planının parçasıdır bunlar. Eğer başarırlarsa eski fikirlerini yeni umut diye sunacaklarını düşünüyorlardır."

Yargıç: "Somut bulgular bulmanız gerekir. Yoksa bu haliyle bu dava bir yere bağlanmaz."

Savcı: "Biliyorum. Kısa sürede sonuç elde edeceğimizi düşünüyorum."

Ferdy Kaplan: "Ben o olasılığı göremiyorum."

Savcı: "Bay Kaplan, ısrarla özgüveninizi göstermeye çalışıyorsunuz, altı boş bir özgüven."

Ferdy Kaplan: "Sizin iddialarınız kadar altı boş değil, emin olun."

Savcı: "Bize hiçbir bilgi vermeden sürekli itiraz ediyorsunuz."

Ferdy Kaplan: "Ben mi bilgi vermiyorum? Yaşlı adamın kimliğinden dahi haberiniz yoktu, ben söyleyince fark ettiniz. Daha ne istiyorsunuz?"

Savcı: "Amacınızı bilmek istiyoruz. Örgütünüzü, suç ortaklarınızı, yeni planlarınızı bilmek istiyoruz."

Ferdy Kaplan: "Size aynı şeyi söyleyeceğim, ama beni yine anlamayacaksınız."

Savcı: "Ne söyleyeceksiniz?"

Ferdy Kaplan: "Yanlış yere bakıyorsunuz. Doğru yere bakmak için çaba göstermiyorsunuz."

Savcı: "Daha nereye bakacağız, Bay Kaplan? Bir yazarı yaraladınız, bir öğrenciyi öldürdünüz. Bunların dışında nereye bakacağız?"

Ferdy Kaplan: "Duruşmayı siz değil ben yönlendiriyorum sanki. Ben sussam yolda kalacaksınız..."

Savcı: "Hiç sanmıyorum. Siz o yolda kaçarken biz yakalayıp getirdik sizi. Geçmişinizdeki Nazi köklerini bulduk. Anne ve babanızın bağlantılarını inceledik. İstanbul'dan sizinle ilgili bilgiler aldık. Davayı belli bir çerçeveye oturttuk."

Ferdy Kaplan: "O çerçeve hiçbir tabana uymuyor. Biraz uzaktan baksanız anlayacaksınız, ama siz saçma sapan hikâyelere inanmayı tercih ediyorsunuz."

Savcı: "Nesi yanlış o hikâyelerin? Savaş boyunca Berlin'de büyüdünüz. Ailenizin Nazi Partisi'ndeki faaliyetlerine onlarla birlikte katıldınız. O coşku ve gururla yetiştiniz."

Ferdy Kaplan: "Hayatın unutulup gitmiş parçalarıydı onlar."

Savcı: "Belki unutacaktınız. Ama İstanbul'daki hayatınız boyunca bunlar size anımsatıldı. Orada yabancı düşmanı saldırıya uğradınız, dövüldünüz, horlandınız ve içinizdeki inanç yeniden canlandı."

Ferdy Kaplan: "Gerçek olaylardan yanlış sonuçlar çıkarıyorsunuz."

Savcı: "Bence siz bazı olayların sonucunda yanlış yola saptınız. Eskimiş anılarınıza sarıldınız. Anne ve babanızın yitirdiği bir geleceği şimdi siz yaratmaya karar verdiniz."

Ferdy Kaplan: "Bu kadar yeter..."

Savcı: "Gerçekleri duyunca..."

Ferdy Kaplan: "Gerçek tek bir söz duymadım sizden. Yanlışları bana doğru diye dayatıyorsunuz."

Savcı: "Neden geriliyorsunuz?"

Ferdy Kaplan: "Ben ne yaptıysam savunuyorum burada, siz ise olayı bırakmış, bana ilgisiz bir kişilik biçiyor, adeta deli gömleği giydiriyorsunuz."

Savcı: "Size bir gömlek giydirdiğimiz yok. Akli dengenizden şimdilik kuşku duymuyorum ama eyleminizin akıl dışılığını da görmek gerek. Siz ölmüş bir düşünceye ve karanlık bir tarihe yeniden can vermeye çalışıyorsunuz."

Ferdy Kaplan: "Sizin anlattığınız ırkçılık benim için çocukluk yarasından başka bir şey değil."

Savcı: "O yara yeniden açılmış olamaz mı?"

Ferdy Kaplan: "O yara büyük bir yanlıştı ve savaşın yıkıntıları altında kalan anne ve babamla birlikte tarihe gömüldü."

Savcı: "Bu sözlerinize inanmak isterdim, ama olaylar zincirini açıklamak olanaklı görünmüyor o zaman."

Ferdy Kaplan: "Zinciri bırakın, benim sözlerime inanın."

Savcı: "Neden buradasınız öyleyse? Söyleyin, bilelim. Neden Yahudi bir yazarı öldürmeye kalkıştınız?"

Ferdy Kaplan: "Ben Yahudi bir yazarı öldürmeye kalkışmadım."

Savcı: "Şimdi de bu oyunu mu oynayacaksınız? Max Brod'u öldürmeye çalıştığınızı daha dün kendiniz söylediniz burada."

Ferdy Kaplan: "Bir insanı kimliğine sıkıştırıp durmayın."

Savcı: "Yahudi kimliğini mi kastediyorsunuz?"

Ferdy Kaplan: "Evet, benim gözümde Max Brod Yahudi bir yazar değil, Franz Kafka'nın en güvendiği arkadaşıdır. O özelliğiyle bilirim."

Yargıç: "Bay Kaplan, Savcı Bey'in iddialarına daha net karşılık vermenizi beklerim. Ne dediğiniz anlaşılmıyor. Irkçı değilseniz nesiniz?"

Ferdy Kaplan: "Nasıl bir şey olmam gerekir?"

Yargıç: "Ben size soruyorum, Bay Kaplan, siz nesiniz?"

Ferdy Kaplan: "Ben yalnızca, ölen birinin vasiyetini yerine getirmeye çalışan bir gönüllüyüm."

Yargıç: "Ne vasiyeti? Bunun saldırıyla ilgisi ne?"

Ferdy Kaplan: "Olayın sizin iddia ettiğiniz gibi ırkla, dinle ilgisi yok. Arkadaşına sadakatsizlik gösteren bir yazarı öldürmeye geldim ben buraya."

Yargıç: "Max Brod mu sadakatsizlik göstermiş? Kime?"

Ferdy Kaplan: "Franz Kafka'ya..."

Yargıç: "Kafka mı?"

Ferdy Kaplan: "Sadakatsizlik demek de yetmez, ihanet etti o."

Yargıç: "Bay Kaplan, daha açık konuşun."

Ferdy Kaplan: "Kafka ölürken Bay Brod'a vasiyetname bırakarak, ondan bütün yazılarını, kitaplarını yakmasını istedi. Bir taneyle de yetinmedi, el yazısıyla iki ayrı vasiyetname bıraktı, adeta Bay Brod'a yalvardı."

Yargıç: "Sadakatsizlik veya ihanet dediğiniz..."

Ferdy Kaplan: "Bay Brod, en yakın arkadaşının vasiyetine uymadı, yakmak yerine onun kitaplarını tek tek yayımladı."

4

BATI BERLİN CEZAEVİ

Polisler Paris ve Tel Aviv'le görüşerek yeni belgeler talep ediyorlar. Max Brod'un ve Franz Kafka'nın kitaplarını tarıyorlar. Akıllarının almadığı bir yöne giden davada, tatmin edici veriler arayıp, sanığın söylediklerini tutarlı bir çerçeveye oturtmak istiyorlar.

Komiser Müller yeni bir görüşme için Ferdy Kaplan'ın kaldığı Tegel Cezaevi'ne gidiyor. Görüşme odasında, masaya iki kahve bardağı koyuyor. Ferdy Kaplan'ın kahveyi içmesini ve arada başını çevirip kısık gözlerle pencereden avluya bakmasını izliyor.

Ferdy Kaplan: "Kahve baş ağrısına iyi geliyor."

Komiser Müller: "Başınız mı ağrıyor?"

Ferdy Kaplan: "Bir sigara alabilir miyim?"

Komiser Müller: "Buyrun."

Ferdy Kaplan: "Teşekkür ederim."

Komiser Müller: "Yorgun görünüyorsunuz, Bay Kaplan, iyi uyuyamıyor musunuz?"

Ferdy Kaplan: "Uyumanın olanağı yok. Hep aynı şeyleri düşünüp duruyorum."

Komiser Müller: "İşte bunu anlamıyorum. Saldırıyı açıkça savunuyor, hatta bundan gurur duyuyor, sonra da kaygıdan uyuyamıyorsunuz, öyle mi?"

Ferdy Kaplan: "Kaygı değil, üzüntü. Yüzler ve sesler doluşuyor kafama. Ölen gencin yüzü, annesinin ağlama sesi..."

Komiser Müller: "Hep bunlarla yaşayacaksınız."

Ferdy Kaplan: "Peki siz neden bu kadar rahatsınız, olay çözüldü diye mi?"

Komiser Müller: "Olay çözülmüş değil ki.. Mahkemeyi yalnızca sizin sözleriniz yönlendiriyor ve ortada cevapsız pek çok soru var."

Ferdy Kaplan: "Buna rağmen rahatlamış görünüyorsunuz."

Komiser Müller: "Saldırının Yahudi düşmanlığından kaynaklanmadığını öğrenmek bizi memnun etti. Bu ülke büyük yazarların ölümüne hazır, ama eski yaraların yeniden açılmasına değil."

Ferdy Kaplan: "Sözlerimi duyunca Savcı ile Yargıç adeta derin bir oh çektiler. Bu yüzden demek..."

Komiser Müller: "Bazen suçun kendisi değil gerekçesi önemlidir."

Ferdy Kaplan: "Yine de basın bunun Yahudi düşmanlığından kaynaklandığını söyleyecektir. İsrail'den gelen Yahudi bir yazar söz konusu."

Komiser Müller: "Açıkçası, Bay Kaplan, sizin ifadenize güveniyoruz. Olay basına sızar da istenmeyen yorumlar çıkarsa, ifadenizi yayımlayacağız."

Ferdy Kaplan: "Duruşmalarda hiç gazeteci görmedim, yanılıyor muyum?"

Komiser Müller: "Basını uzak tutuyoruz. Gazeteciler başta yaptığımız sıradan bir kıskançlık cinayeti açıklamasına inanarak ilgi göstermediler, biz şimdi de Max Brod'un adını gizliyoruz. Bay Brod da öyle rica etti. Basınla uğraşmak istemiyor."

Ferdy Kaplan: "Siz neden buradasınız?"

Komiser Müller: "Özel bir görüşme yapmak istedik."

Ferdy Kaplan: "Yasaya göre, dava başladıktan sonra sizin, yani polislerin soruşturma yetkisi kalmıyor, yanılıyor muyum?"

Komiser Müller: "Size kayıtdışı bir ziyarette bulunalım dedik."

Ferdy Kaplan: "Beni bu cezaevinde tutmanız da mı kayıtdışı? Burada yalnızca mahkûmlar kalıyormuş, benim gibi davası süren başka tutuklu yok. Neden?"

Komiser Müller: "Güvenliğiniz açısından bir önlem. Arkanızda nasıl bir örgüt olduğunu ve neler yapabileceklerini bilmiyoruz. Daha güvenli bir yerde tutulmanız iyi olur diye düşündük."

Ferdy Kaplan: "Buradan mahkeme binasına götürülürken cezaevi görevlilerine sizin, yani polislerin eşlik etmesi de mi güvenlik gerekçesiyle?"

Komiser Müller: "Evet, tek neden bu. Güvenliğiniz için biz de bu göreve katılıyoruz."

Ferdy Kaplan: "Bana karşı hukuku savunduğunuzu söylüyorsunuz, ama o hukuku her yandan eğip büküyorsunuz."

Komiser Müller: "Siz bize yardım etseydiniz, emin olun, farklı davranırdık."

Ferdy Kaplan: "Benim için bu kadar önlem almanıza gerek yok, Bay Müller, pek önemli biri değilim ben."

Komiser Müller: "Keşke size inanabilsem. Biz sizin kimliğinizi biliyoruz, ama kim olduğunuzu bilmiyoruz, Bay Kaplan, adeta karanlıkta el yordamıyla yol alıyoruz."

Ferdy Kaplan: "Şimdi bu görüşmede ufkunuzun açılmasını mı umuyorsunuz?"

Komiser Müller: "Kafamızdaki birkaç soruyu gözden geçirmek istiyoruz. Bu yüzden sizinle görüşmek istedik."

Ferdy Kaplan: "Benim açımdan sakıncası yok. Buyrun, sizi dinliyorum."

Komiser Müller: "Bazı konuları kayıt altına almadan, serbestçe konuşmak belki belirsiz noktalara ışık tutar. İkna edici bilgiler edinmek ve olayın nedeninden emin olmak istiyoruz. Resmî ifadenize girmesi gerekmeyen bazı bilgilerle..."

Ferdy Kaplan: "Sizinle işbirliği yapmamı mı bekliyorsunuz?"

Komiser Müller: "Yanlış anladınız, isim istemiyoruz. Yanınızdaki kadını da sormayacağız, onu kendinize saklayabilirsiniz."

Ferdy Kaplan: "Ne istiyorsunuz öyleyse?"

Komiser Müller: "Bize doğru yönü gösterseniz ya da yanlış yöne sapmamızı önleseniz, yeter."

Ferdy Kaplan: "Duruşma sırasında bunu önerdiğimde Savcı Bey reddediyordu."

Komiser Müller: "Ben reddetmeyeceğim. İşaret edeceğiniz yerlere odaklanacağım."

Ferdy Kaplan: "Neden yapayım bunu?"

Komiser Müller: "Siz bize yardım edin, biz de size yardım edelim. Mahkemeden daha az ceza almanızı sağlayalım."

Ferdy Kaplan: "Öyle biri olmadığımı anlamalıydınız."

Komiser Müller: "Ona kuşku yok. Bir şey söylemek zorunda değilsiniz, ama biraz sohbet etmekten ne zarar gelir. Bakın başladık bile. (Komiser Müller paketinden iki sigara çıkarıyor, birini Ferdy Kaplan'a uzatıyor.) Bir tane daha alın."

Ferdy Kaplan: "Bugün çok cömertsiniz."

Komiser Müller: "Olayın nedeni dediğiniz gibiyse, yani saldırı, Franz Kafka'nın vasiyetini yok sayarak onun kitaplarını yayımlayan Bay Brod'u cezalandırmaya dönükse, davaya burada nokta konabilir. Ama, Bay Kaplan, başka yazarlara dönük cezalandırma planları var mı, bilmemiz gerek."

Ferdy Kaplan: "Bunu mu merak ediyorsunuz? Dert etmeyin, ben yalnızca Bay Brod'un peşindeyim."

Komiser Müller: "Peki diğerleri? Onların cezalandırmayı düşündüğü yazarlar var mı?"

Ferdy Kaplan: "Diğerleri kim?"

Komiser Müller: "*Stylo Noir* dergisi çevresindekiler."

Ferdy Kaplan: "*Stylo Noir* mi?"

Komiser Müller: "Evet."

Ferdy Kaplan: "Beni şaşırtıyorsunuz, Bay Müller, ilk defa şaşırtıyorsunuz. O dergileri mi okudunuz?"

Komiser Müller: "Evet, dünden beri yalnızca onları okuyorum."

Ferdy Kaplan: "Siz Fransızca biliyor musunuz?"

Komiser Müller: "Gençliğimde Fransa'da yaşadım. Eşim de Fransız."

Ferdy Kaplan: "Ah, öyle mi, eşinize saygılarımı iletin lütfen."

Komiser Müller: "Bazı bilgiler edindik. *Stylo Noir* dergisinin Kafka hakkında başlattığı tartışmayı öğrendik. Bunları sizinle konuşmak, nasıl söylesem, biraz da edebiyat kültürümüzü artırmak istiyoruz. (Komiser Müller gülüyor, odadaki diğer masada oturan üç polis memuru da ona katılıyor.) Doğrusu, ben Kafka'yı eşimin okuduğu kitaplardan biliyordum, ama Max Brod'un adını hiç duymamıştım. Şimdi sayenizde hem Kafka hem Brod okuyorum. İkisinin çok iyi dost olduklarını da öğrendim. Daha baştan ne düşündüğümü size söyleyeyim mi?"

Ferdy Kaplan: "Evet, buyrun."

Komiser Müller: "Ben Bay Brod'u haklı buldum. Kafka bütün çalışmalarının yakılmasını istedi diye Bay Brod'un buna uymasını şahsen ben de beklemezdim. İyi dost demek, size rağmen, yani yanlışınıza rağmen sizin için doğruyu yapan kişi demektir. Yoksa dost değil emir kulu olurdu."

Ferdy Kaplan: "Şeytan da böyle düşünüyordu."

Komiser Müller: "Şeytan mı?"

Ferdy Kaplan: "Tanrı insanı kendi suretinde yaratınca, Şeytan itiraz etti. Tanrı'nın eşsizlik niteliğinin bozulacağını, O'nun yegâne olma özelliğinin yiteceğini söyledi. Sırf Tanrı'yı savunmak niyetiyle Tanrı'ya karşı geldi Şeytan. Bay Brod'un Kafka'yı savunmak niyetiyle Kafka'ya karşı gelmesi gibi."

Komiser Müller: "İlginç."

Ferdy Kaplan: "Böyleleri, Dante'nin Cehennem'ine layık insanlardır."

Komiser Müller: "Bu daha da ilginç."

Ferdy Kaplan: "Hep aynı sözcüğü mü yineleyeceksiniz, ilginç, ilginç..."

Komiser Müller: "Bay Brod'u, Tanrı'ya karşı gelen Şeytan'a benzetiyorsunuz. Bu yüzden siz de Tanrı'nın dileğine uyarak, daha doğrusu o dileği yerine getirmeye çalışarak, Bay Brod'u cezalandırma yoluna gidiyorsunuz, öyle mi?"

Ferdy Kaplan: "Dilerseniz öyle diyebilirsiniz...

Komiser Müller: "(Komiser Müller önündeki dergilerden birini alıyor.) Yine aynı sözcüğü kullanacağım ve bu rastlantının bana ilginç geldiğini söyleyeceğim. Dün gece, *Stylo Noir* dergisinin eski bir sayısında bu yazıyı okudum. Özgür iradenin, insanı Tanrı'ya yakınlaştırdığından söz ediyor. İşte burada. Yazının başlığı, 'Kafka'nın İradesi.' Yoksa, 'Kafka'nın Vasiyeti' diye mi çevirmeliyim? Yazının sahibinin takma ad kullandığına kuşku yok. Bu siz olabilir misiniz, Bay Kaplan?"

Ferdy Kaplan: "Dersinizi çalışmışsınız, Bay Müller, ama ben yazmadım o yazıyı."

Komiser Müller: "Bakın, sizin sözlerinizin aynısı burada. Tanrı, Şeytan, Kafka, Brod kelimeleri yinelenip duruyor. Dante bile var..."

Ferdy Kaplan: "O yazıyı ilk yayımlandığında okumuştum ben de. Doğru ile yanlışın karmaşıklığını iyi tarif ediyordu. Şeytan doğruyu ararken yanlışa düşüyordu."

Komiser Müller: "Ya da yanlış yaparak doğruyu buluyordu."

Ferdy Kaplan: "Siz öyle düşünebilirsiniz..."

Komiser Müller: "*Stylo Noir*, kara kalem demek ya, buradaki yazarların çoğu takma ad kullanarak kimliğini karanlıkta bırakmış. Dergi, gizemli yazarlarından çok, başlattığı Kafka tartışmasıyla dikkat çekmiş. (Komiser Müller çantasından bir dosya çıkarıyor.) Fransız polisi bize fotoğraflar da gönderdi. Bunlardan bazılarının *Stylo Noir* dergisindeki yazıların gerçek sahiplerine ait olduğunu tahmin ediyorlar. Bakın."

Ferdy Kaplan: "(Ferdy Kaplan fotoğraflara bakıyor.) Eh, burada benim fotoğrafım yok."

Komiser Müller: "Kadınların fotoğrafları dikkatinizi çekti mi?"

Ferdy Kaplan: "Hayır. Ne kastediyorsunuz?"

Komiser Müller: "Hepsi kısa saçlı."

Ferdy Kaplan: "Bunun bir anlamı mı var sizce?"

Komiser Müller: "Evet, var, ama davayla ilgisiz bir anlam bu."

Ferdy Kaplan: "Merak ettim doğrusu..."

Komiser Müller: "*Serseri Âşıklar* filmini bilirsiniz, *À bout de souffle*. O filmden beri Fransız kadınları değişime uğradı. Oradaki aktris, Jean Seberg, herkes saçını onunki gibi kı-

sa kestiriyor. Bakın, bu fotoğraflarda yer alan kadınlar da birer Jean Seberg sanki."

Ferdy Kaplan: "Tuhaf bir varsayım."

Komiser Müller: "Bizim Alman kadınlarının böyle bir filmi yok nedense, yani gençleri peşinden sürükleyip götüren bir idolleri yok..."

Ferdy Kaplan: "Belki vardır da erkeklerin gözü görmüyordur. Düzeltiyorum, belki polislerin gözü görmüyordur. (Ferdy Kaplan ilk kez gülüyor.)"

Amalya Paris'e kederli döndü. Annesini duymaz, annesinin erkek arkadaşı Doktor Hugo'yu görmez gibiydi. Onların sohbetlerine katılmadı. Akşamları odasına çekildi. Yemeğini tek başına yedi. Annesinin ısrarıyla sinemaya gittikleri bir gün, "Eliz," dedi, "ben sana mektupta, mutlu ölmek istiyorsan İstanbul'un yeni halini görme, demiştim. Artık ben de görmeyeceğim. İstanbul'u eskisi gibi, içimdeki haliyle saklayacağım."

Amalya günler sonra valizini açtı. Ferdy'nin çizdiği resmi çıkarıp çalışma masasının üstüne astı. Annesi ile Doktor Hugo gelip resme baktılar. "Doktor," dedi Amalya, "sen anlarsın resimden, bunu nasıl buldun?" Doktor Hugo yaklaştı. "Daha önce böyle kullanılan bir kalem, böyle bir perspektif görmemiştim. Kim yaptı?" dedi. "İstanbul'da bir arkadaşım yaptı," dedi Amalya. Doktor Hugo çekilip bir de uzaktan baktı. "Seni ve İstanbul'u başka türlü gören bir arkadaş bu. Resimdeki kadın sensin, ama senin bilinmeyen bir bakışını yakalamış. Etkileyi-

ci." Amalya da uzaktan baktı. "Sen öyle diyorsan, öyledir," dedi.

Amalya, aklındakileri dağıtmak için fazlasıyla içki içmeye başladı. Geceleri eve geç geldi. *Quartier latin*'deki kuytu mekânlara takıldı. Doktor Hugo, biraz değişiklik iyi gelir diye onu *Stylo Noir* dergisini çıkaran gençlerle tanıştırdı. Öğrencilerin ilgi odağı olan derginin bir sayısında yayımlanan "Kafka Yakılmalı mı?" anketi, okul kantinlerinde ve loş ışıklı meyhanelerde tartışma yarattı. Dergi, okur anketinin sonucunu orta sayfasında duyurdu: "Kafka Yakılmalı!" Dergiye gelen bir okur mektubunda, "Kafka artık yok edilemez, ama ona nankörlük eden Max Brod bedel ödeyebilir," deniyordu. Dergide bunu da okurlara sordular: "Max Brod Bedel Ödemeli mi?" Kantinler ve meyhaneler daha hararetli tartışmalara gömüldü. Anketin sonucu bu kez derginin kapağında, siyah-beyaz bir fotoğrafla birlikte yayımlandı: "Max Brod Bedel Ödemeli!"

Amalya tartışmalara katılıyor, kantinlerde *Stylo Noir* satıyor, bazı geceler dergide kalıyor, ama aklını İstanbul'dan kurtaramıyordu. İçmediği zamanlarda da sarhoş gibi dolanıyordu. Eliz, Doktor Hugo'ya akıl danıştı. "Denemediğim yol kalmadı, sen söyle, ne yapayım?" diye sordu. Doktor Hugo, hep birlikte kentten biraz uzaklaşmayı, yolculuk yapmayı önerdi. "Nereye?" dedi Eliz. "Benim köyüme gidelim," dedi Doktor. Ertesi sabah erkenden Paris'ten ayrılıp güneye doğru yola çıktılar. Sonbaharın turuncu kırlarında dura dinlene altı saat yol aldılar. Oradour-sur-Glane Köyü'ne varır varmaz otelde yer ayırtıp, etrafı dolaşmaya çıktılar. Dok-

tor Hugo, köyde akrabası kalmadığını, buraya savaştan beri ikinci kez geldiğini söyledi. Kilisenin önünden geçerken yaşlı bir kadına rastladı. Kadına sarıldı, birkaç cümle söyleyip ayrıldı. "Bu kadın," dedi, "annemin arkadaşıydı." Durup etraftaki binalara, renk renk duvarlara baktı, gözlerini ovuşturdu. "Canım, iyi misin?" diye sordu Eliz. Doktor Hugo gülümsedi. "Biliyor musun, ben bu köyde doğdum, ama doğduğum köy burası değil," diye karşılık verdi. "Bu ne demek?" dedi Eliz, "bizi köyüne getiriyor ve bilmece gibi konuşuyorsun. Sanki yabancı olan biz değil sensin, etrafa öyle bakıyorsun."

Birkaç sokak dolaştıktan sonra karayolunun diğer tarafına geçtiler. Karşıdaki harabeleri işaret eden Doktor, "İşte, doğduğum köy orası," dedi. Ağaçların arasında yıkık dökük, terk edilmiş evler yatıyordu. Yarım duvarlar. Kırık tuğla parçaları. Yanık arabalar. "Savaş sırasında ben bu bölgede değil, Paris civarındaydım," diye anlattı Doktor. "Normandiya Çıkarması yeni başlamıştı. Her yanda Nazilere ve işbirlikçilerine karşı saldırılar artmıştı. Buradaki direnişçiler de Helmut Kämpfe adlı bir SS subayını kaçırmayı başarmıştı. Sıradan bir subay değil, Nazilerin en önemli madalyalarını kazanmış az sayıdaki komutanlardan biri, Hitler'in gözdesiydi. Bölgedeki Alman birlikleri onu bulmak için geniş bir operasyona girişti. İşbirlikçiler onlara yardım ediyordu. Fransız Milis Örgütü'nden iki kişi, subayın Oradour-sur-Glane Köyü'nde tutulduğu bilgisini verdi Almanlara. Bilgi yanlıştı. Direnişçiler Helmut Kämpfe'yi ele geçirir geçirmez öldürmüş,

ardından bölgeyi terk etmişlerdi. 2. SS Panzer Tümeni'ne bağlı askerler bu köyü kuşatıp subayı bulamayınca, cezalandırma yoluna gittiler. Normandiya Çıkarması'nın beşinci günüydü, onun hıncını da alıyorlardı. Kadınları ve çocukları kiliseye topladılar, erkekleri samanlıklara doldurdular. Makineli tüfekler önce samanlıklarda işledi. Erkekleri bacaklarından vurdular, hepsi yaralı yere yığılınca üzerilerine benzin döküp yaktılar. Kiliseye geldiler. Duvarın yanına bir patlayıcı yerleştirip panik yarattılar. Can havliyle kapı ve pencerelere yönelen kadın ve çocukları da makineli tüfeklerle taradılar. O gece bütün evleri yağmalayıp yaktılar. Sayıları ezberledim. 247 kadın, 205 çocuk, 190 erkek öldürüldü. İçlerinde annem, babam ve kız kardeşim de vardı. Savaş bitince, köyün bu yıkık haliyle korunmasına ve şu karşıya yeni bir köy inşa edilmesine karar verildi. İnşaat işlerine yardım etmeye geldim, birkaç ay çalıştım ve sonra ayrıldım. O zamandan beri ilk kez geliyorum."

Doktor Hugo eskiden evlerinin bulunduğu, ot ve taş kaplı arsayı gösterdi. Mezarlığın yanından konuşmadan ağır ağır yürüdü. Tekrar yeni köye doğru yöneldi. Bir kolunda Eliz, diğerinde Amalya, hava kararana kadar aynı sokakları adımladı, tanıdıklara selam verdikçe onlarla ilgili hikâyeler anlattı. "Sorumlular," dedi Doktor Hugo, "bu işin sorumluları cezalarını çektiler, yalnızca Almanlar değil, işbirlikçi Fransızlar da. Fransız Milis Örgütü'nün lideri Joseph Darnand, ki gözü dönmüş bir katildi, savaştan sonra kaçtığı İtalya'da yakalandı, yargılandı, kurşuna dizildi. Bu köyü hedef gösteren

iki milisten biri de yakalanıp infaz edildi. Yalnızca bir milis yıllardır ele geçmedi. Eski direniş grubumdan arkadaşlarım onun izini sürüyor. Sahte kimlikle Paris'te yaşadığını tespit ettiler. Bulunması an meselesi."

Otelin yanındaki lokantada yemeğe oturdular. Eliz, Doktor Hugo'nun elini tuttu. "Neden geçmişinden söz etmekten hep kaçındığını şimdi anlıyorum. Keşke daha önce getirseydin bizi buraya," dedi. Doktor Hugo, "Haklısın," dedi, "Sizi Amalya'nın sıkıntısı dağılsın diye getirdim ama bana da iyi geldi bu yolculuk. Yalnızca sevdiklerimin yüzleri değil şu yıkık evlerle mezarlar da yıllardır içimde yaşıyor, nereye gitsem benimle geliyorlar." Amalya da Doktor'un elini tuttu, teşekkür etti. "Beni düşünüp gözettiğini biliyorum," dedi ve ekledi, "merak etme, Doktor, bundan sonra daha iyi olacağım."

Komiser Müller: "Bay Brod'la karşılaşmak ister miydiniz?"

Ferdy Kaplan: "Hem de nasıl."

Komiser Müller: "Benden duyun öyleyse. Bay Brod duruşmaya katılacak."

Ferdy Kaplan: "Ah, buna sevindim işte. Onunla tartışmak istediğim şeyler var. Hem, kitaplarını sevdiğimi de söyleyebilirim ona."

Komiser Müller: "Sevmek mi?"

Ferdy Kaplan: "Ondan nefret ettiğimi sanmayın. Ona saygı duyuyor, edebiyatını takdir ediyorum. Dinlerde, biliyorsunuz, 'büyük günah' listesi bulunur. Edebiyatta da büyük gü-

nahlar varsa, Bay Brod ne yazık ki o günahlardan birini işledi, bir yazarın iradesini yok sayarak onun ruhunu ezdi."

Komiser Müller: "Sizi anlamaya çalışsam da pek başardığımı söyleyemem."

Ferdy Kaplan: "Şöyle diyeyim. Kafka yaşasaydı, ne yapardı? Kendi kitaplarını yakar, dostu Brod'u da sevmeye devam ederdi. Ben de Bay Brod'u seviyor, aynı zamanda Franz Kafka'nın arzusuna sahip çıkıyorum."

Komiser Müller: "Edebiyatın büyük günahlar listesi, dediniz. Başka kimler var listede?"

Ferdy Kaplan: "Benimki tek kişilik bir liste, başka kimse yok, sizi temin ederim."

Komiser Müller: "Size inanmakta zorluk çekiyorum, Bay Kaplan. Sözleriniz ve ses tonunuz inandırıcı olsa da, şu *Stylo Noir* dergisinin eski sayıları zihnimi bulandırıyor. Bakın üç yıl önceki bir sayısında, Los Angeles'daki siyahilerin Watts Ayaklanması övülüyor."

Ferdy Kaplan: "İnsanlar eşitsizliğe karşı haklarını aramışlar, ırkçı baskıya son verilmesini istemişler, nesi yanlış bunun?"

Komiser Müller: "Böyle mi hak aranır? Otuzdan fazla kişi ölmüş."

Ferdy Kaplan: "Onları polisin öldürdüğünü biliyorsunuzdur. Berlin'deki bir polisin Los Angeles'daki polisleri savunması tuhaf. Polis dayanışması mı diyorsunuz buna?"

Komiser Müller: "Oradaki polisleri savunmuyorum, ayaklanmanın, yani kargaşanın yanlışlığını söylüyorum."

Ferdy Kaplan: "Kim yaratmış kargaşayı? Orada ölenler masumdu. Söyler misiniz, bu olayın benimle ilgisi ne?"

Komiser Müller: "Ölümün bu kadar kolay doğallaştırılması aklımı kurcalıyor. Ölüleri, masumlar ve suçlular diye ayırıyorsunuz. Böyle düşündüğünüz için öldürmeyi normal görüyor ve Max Brod gibi yaşlı bir adamı hedef alabiliyorsunuz."

Ferdy Kaplan: "Bulunduğumuz yerin farkında mısınız, Komiser Müller? Burası bir cezaevi ve buranın tarihi, devletin insanlara yaptığı zulümlerle dolu, Nazi dönemiyle sınırlı olmayan zulümlerle. Ve siz, bir devlet memuru olarak, burada bana masumların ölümünden söz ediyorsunuz. Şu duvarları koklayın, masumların çürümüş hayatlarının kokusunu alırsınız."

Komiser Müller: "Sözlerinizde haklılık payı var, inkâr edemem. Ama söz ettiğiniz masumlar arasında sizin yer almadığınızı ikimiz de biliyoruz."

Ferdy Kaplan: "Beni boşverin, siz Bay Brod'dan söz edin. Duruşmaya geleceğine göre durumu iyi herhalde."

Komiser Müller: "Evet, dün gördüm, yarası ağır değil. Omzundan vurulmuş. Doktorlar, normal hayatına devam edebileceğini söyledi."

Ferdy Kaplan: "Güzel haber."

Komiser Müller: "Güzel haber mi? Emin misiniz?"

Ferdy Kaplan: "Açıklamaya çalışsam da anlayacağınızı sanmıyorum."

Komiser Müller: "Bay Brod'la daha önce karşılaşmış mıydınız, yani saldırı gününden önce?"

Ferdy Kaplan: "Hayır."

Komiser Müller: "Bay Brod duruşmaya yardımcısıyla gelebileceğini söyledi. Refakat etmemize gerek yokmuş. Cesur adam.

Buna rağmen bir ekip göndereceğim. Başına yine bir şey gelmesini istemem. Malum, kısa saçlı kadın hâlâ ortalıkta."

Ferdy Kaplan: "Endişelenmeyin, Bay Brod'a artık bir şey olmaz. Bazı gelenekler saygındır. Eskiden, bir idam mahkûmu asılırken ipi koparsa, hayat ona gülmüş sayılırdı. Bu yüzden affedilirdi. Ben bu geleneğe bağlıyım. Bay Brod'un ipi koptu, o kurtuldu."

Komiser Müller: "*Stylo Noir* dergisindeki yazılar da böyle tuhaflıklarla dolu. Kadim çağlar, gelenekler, devrimler, dinler, intikamlar... Bu dergiyi çıkaranlar anarşist mi, komünist mi, nihilist mi, yoksa sadece kaçık mı, anlamak olanaklı değil."

Ferdy Kaplan: "Kaçık olmadıkları kesin. Size yalnızca bunu söyleyebilirim."

Komiser Müller: "Keşke size inanabilsem, Bay Kaplan."

Ferdy Kaplan: "İnanın öyleyse, Bay Müller."

Komiser Müller: "Ayrıca, bir şey daha var, sizinle ortak bir yanımız söz konusu."

Ferdy Kaplan: "Neymiş o?"

Komiser Müller: "İkimizin de sevdiği kadınların saçları birbirine benziyor. Karımın eskiden uzun saçları vardı, ama artık bütün Fransız kadınları gibi o da kısa kestiriyor."

Ferdy Kaplan: "Böyle seviyor musunuz?"

Komiser Müller: "Evet, seviyorum. Siz de seviyor musunuz?"

Ferdy Kaplan: "Bay Müller, başlangıçta sizin zekânızı küçümsemekle sanırım hata etmişim."

5

BATI BERLİN MAHKEME SALONU

Max Brod yetkililere haber vermeden Berlin'den ayrılıyor. Mahkemeye gönderdiği mektupta, duruşmaya şahsen katılamadığı için özür diliyor:

"Ben yaşlı bir adamım. Bu hareketlilik bana fazla. Evime dönüyorum. Evim, Kafka'nın da evidir. Biz onunla birbirimizi tamamladık. O doya doya yaşayamadığından dolayı ölümden korkuyordu. Ben bu hayatı onun adına da yaşadım. Kafka, eserlerinin yakılmasını isteyen iki not bırakmıştı bana. Yayımlanma konusunda her zaman gönülsüz olmuştu. Basılı bir-iki eserini de benim zorlamamla bastırmıştı. Beni unut diyerek uzaklara giden sevgilinin unutulmama isteğiydi aslında onun vasiyeti. Biliyordum. Kafka'nın eserlerini gün yüzüne çıkarmak başından itibaren bana mutluluk verdi. Mutluluk içindeki mutsuzluğu ise yaşlandıkça hissetmeye başladım. Kendimi Şeytan'a benzettim. Tanrı'yı savunmak niyetiyle Tanrı'ya karşı çıkan Şey-

tan'a. Kafka benim Tanrımdı ve ben onun iradesini yok saydım. Dante bugün yaşasaydı, beni *Komedya* eserindeki Cehennem'e layık görürdü. (Mektubun bu kısmı okunurken Ferdy Kaplan dönüp, sağ taraftaki sıralarda oturan Komiser Müller'e bakıyor. Komiser Müller de bakışlarını ona çeviriyor.) Sayın Yargıç, o duruşma salonuna gelsem de size yardımım dokunmazdı. Saldırganları görmedim, teşhis edemem. Her kimlerse, onları affediyorum. Keşke biraz dikkatli olsalar ve genç, masum bir öğrenci yerine benim gibi yaşlı bir adamı öbür dünyaya yolcu etselerdi, memnuniyet duyardım."

Savcı: "Siz böyle bir adamı mı öldürmeye kalkıştınız, Bay Kaplan?"

Ferdy Kaplan: "Doğrusu, Bay Brod'un Kafka'ya karşı bir parça pişmanlık hissedeceği aklıma gelmezdi."

Savcı: "Hem Kafka'ya hem de edebiyata iyilik yapmış biri."

Ferdy Kaplan: "O kadar değil."

Savcı: "Nasıl böyle düşünebiliyorsunuz?"

Ferdy Kaplan: "Bay Brod kendisine bırakılan belgelerle oynamış ve düzelterek yayımlamış. Bu hakkı nereden aldığı meçhul. Düzelterek yayımlamak, bozmaktır aslında."

Savcı: "Neye dayanarak söylüyorsunuz bunu?"

Ferdy Kaplan: "Size bir örnek vereyim. Kafka, *Kaybolan Adam* adlı bir roman yazmış. Bay Brod bunu *Amerika* adıyla yayımlamış. Adı bile değişen bir kitabın içi ne kadar Kafka'ya aittir, bilebilir miyiz?"

Savcı: "Belki de uygun bir değişimdir bu."

Ferdy Kaplan: "Kafka'ya mı uygun, Brod'a mı? Mesela Kafka uzun paragrafları tercih ederdi, Brod bunları kesip, parçalara ayırdı. Kime uygun bu?"

Savcı: "Genel anlamda söyledim. O kitabı okumadığım için kesin konuşmak istemem."

Ferdy Kaplan: "Hiç Kafka okudunuz mu?"

Savcı: "Doğrusu, yalnız bir kitabını okumuştum. Şimdi bu davadaki gelişmelerle birlikte birkaç kitabını daha aldım, onları da okuyacağım."

Ferdy Kaplan: "Hangi kitabını okumuştunuz?"

Savcı: "*Dönüşüm*. Hani adamın biri böcek oluyordu ya..."

Ferdy Kaplan: "Kitabın kapağını anımsıyor musunuz? Yani ne resmi vardı?"

Savcı: "Sanırım... kasvetli bir oda... yatağın altına gizlenmiş kocaman bir böcek... öyle, hikâyenin kendisi gibi bir kapak."

Ferdy Kaplan: "İşte, zavallı Kafka. Kitaplarının haksızlığa uğrayacağını en baştan biliyordu. Bunu öngörmüştü. *Dönüşüm*'ü kendisi yayınevine yollamıştı. Sonra yayınevine bir mektup yazarak, lütfen kitabın kapağında böcek resmi kullanmayın, demişti. Uzaktan bile böcek görünmesin, diye vurgulamıştı. İlk yayıncı buna uydu, ama sonra ne oldu? Elli yıl geçti, bugün dünyanın dört bir yanında yayımlanan *Dönüşüm*'ün kapaklarına bakın, içlerinde böceksiz bir tane bulmak neredeyse olanaksız. Bu mu Kafka'yı anlamak ve sadakat?"

Savcı: "Abartıyorsunuz, Bay Kaplan. Yorumlar ve bakışlar ne olursa olsun, okurlar o kitapları anlıyor, onlara kendi duygularını katıyorlar."

Ferdy Kaplan: "Kafka'nın geride bıraktıkları, kendisine sakladığı yazılardı. Belki hiçbiri olgunlaşmamıştı, belki onları değiştirecek, kimini uzatacak, kimini kısaltacaktı. Belki Kafka hâlâ o değişikliklerle uğraşıyordu."

Savcı: "Eksik veya ham, o yazıları okumak ve yazarın ölümünden sonra mevcut halleriyle kabul etmek neden kötü olsun?"

Ferdy Kaplan: "Eğer yazarın bir irade beyanı bulunmasaydı dediğiniz anlam kazanırdı. Ama Kafka ölümünden önce iradesini ifade etmişti, hem de kesin biçimde."

Savcı: "Bir an sizin gibi düşünmeyi kabul etsek bile, adam öldürmenizi haklı çıkarmaz bu. Bir insanın yanlış yapması, eğer Max Brod'un yanlış yaptığını kabul edersek, ölümü hak ettiği anlamına gelmez."

Ferdy Kaplan: "Savcı Bey, ben Kafka'ya borçlu olduğumuza inanıyorum. İnsan ruhunun sonsuzluğuna ve onun özgür iradesine bağlıyım. Bu sonsuzluğu, yani Kafka'nın arzusunu yok sayan biri cezasını da yüklenmeli. Eh, mahkemeye gönderdiği mektuptan anlaşıldığına göre, Bay Brod da bu cezayı bekliyormuş."

Savcı: "Eğer Kafka diye önemli biri varsa, yazdıkları sayesindedir. Yazmasaydı, o adla bilinen biri de olmayacaktı. Bunları bize Max Brod ulaştırdı. Brod sayesinde Kafka diye biri var. Yazdıklarıyla sonsuzlaşan Kafka'yı neden yokluğa, bilinmezliğe itelim?"

Ferdy Kaplan: "Brod onun eserleriyle ne kadar oynarsa oynasın, Kafka'nın kalemini, büyüsünü bozamadı. Çünkü Kafka güçlüydü. Bugün Kafka diye biri varsa, Max Brod sayesinde değil, ona rağmen vardır."

Savcı: "Kafka çalışmalarının yakılmasını o kadar istediyse, neden kendisi yakmadı? Yıllarca yazıp yazıp biriktirmiş, hiçbirine kıymamış."

Ferdy Kaplan: "Bunu bilemeyiz. Belki eserleri henüz tamamlanmamıştı. Belki kendi gözünün önünde yayımlanmasını istiyordu kitaplarının. Hastalığı ilerleyince buna olanak kalmadığını anladı, ama eserlerini yok etmeye de cesareti yetmedi. En güvendiği dostundan yardım istedi."

Savcı: "Bunlar birer varsayım. Buradan hareketle kesin hüküme varılamaz, varılsa bile insanları eleştirmek dururken cinayet yoluna gidilemez. Edebiyat dünyasında Bay Brod'u eleştirenler, bunu yazıya dökenler olmuştur, yanılıyor muyum?"

Ferdy Kaplan: "Doğru söylüyorsunuz, pek çok eleştiri yazısı okudum ben."

Savcı: "Siz de eleştirmekle yetinseydiniz keşke."

Ferdy Kaplan: "Siz Kafka'yı bir edebiyat hazinesi olarak görüyor, o hazineye önem veriyorsunuz, herkes gibi. Kafka ise bir noktadan sonra, yani ölüme yaklaşırken, yazar kimliğiyle bilinmeyi reddetmişti. Bir insandı, o kadar. Ben o insana, onun bilinmeme hakkına, onun bu dünyadan dilediği gibi göçüp gitme tercihine saygı duyuyorum. Bay Brod'un ihmal ettiği şey bu."

Savcı: "Ölüme yaklaşan insan bilinçsiz çocuk gibidir. Çocuk ateşe dokunmak ister, biz buna engel oluruz. Ölüm anındaki biri kitaplarını ateşe atmak isterse, buna da engel olmak gerekir."

Ferdy Kaplan: "Doğru nedir? Buna kim karar verecek?"

Savcı: "Kafka'nın sadık okurları var, onlara bırakalım bunu. Onlar Kafka'ya sahip çıkıyorlar."

Ferdy Kaplan: "Sahip çıkmak mı? Üç kız kardeşi vardı, üçü de toplama kamplarında öldürüldü. Kim sahip çıkmış Kafka'ya?"

Savcı: "O başka bir konu."

Ferdy Kaplan: "Hayır, asıl konu bu. Kafka biraz daha yaşasaydı, kendini toplama kampında bulurdu. Kimse de ona sahip çıkmazdı, bugünkü gibi."

Savcı: "Tarihimiz, bizim tarihimiz, yanlışlarla dolu. Bunlar tekrarlanmasın diye adaleti savunuyoruz, burada Kafka'yı savunuyoruz."

Ferdy Kaplan: "Adaleti savunsaydınız şimdi o kürsüde değil benim durduğum yerde olurdunuz. Hayır, siz Kafka'dan değil onun yazdığı kitaplardan yanasınız. Tıpkı Max Brod gibi. Brod, Kafka'yı çabucak unuttu ve yalnızca onun yazdıklarını sevdi. Bu yanlışını yaşlanınca anladı. Kafka'ya insani sevgisi yıllar sonra yeniden depreşince, yaptığı işin şeytanlık olduğunu fark etti. Pişmanlık duydu. Brod'un eskiden iyi bir müzisyen olduğunu biliyor muydunuz? Besteler yapar, opera şarkıları söylerdi. Son yıllarda o yana döndü, edebiyatla bağını azalttı, yeni besteler yapmaya başladı. Ruhundaki pişmanlığın ayak izleri onu tekrar müziğe yöneltse de, dinginliğe eremedi. Ölmeyi arzuladı."

Savcı: "Bu sizin yorumunuz, Bay Kaplan. Kendi yorumunuzu Max Brod'un isteğiymiş gibi anlatıyorsunuz."

Ferdy Kaplan: "Kafka'nın nasıl öldüğünü biliyor musunuz? Son gecesinde, bir sanatoryumda acı içindeymiş. Doktordan, hayatına son vermesini istemiş. Doktor reddedince, Kafka,

'Beni öldürün,' diye bağırmış ve 'eğer beni öldürmezseniz katil sayılırsınız,' demiş. Şimdi Max Brod da ruhen acı çekiyor, onu öldürmemizi istiyor. Eğer onu öldürmezsek katil sayılırız. Yazdıklarından anlaşılıyor bu. Mektubu kısa ama gayet açık."

Savcı: "Kısa bir mektuptan uzun sonuçlar çıkarıyorsunuz."

Ferdy Kaplan: "Savcı Bey, kısa mektuplardan uzun sonuçlar çıkarmanın gücüne inanıyorum ben."

Savcı: "Anlaması zor sözler, yine."

Ferdy Kaplan: "Sizin oturduğunuz sandalye ile benim sandalyem arasındaki mesafe o kadar büyük ki, birbirimizi anlamamız gerçekten zor."

> "Sevgili Amalya, sana bu kartı altı ay bir hafta gecikmeyle yazıyorum. Daha önce yazsaydım, istediğim sözcükleri buraya koyamazdım. Seni uğurlamaya havalimanına gelemedim, çünkü gözaltındaydım. Emniyette Almanlığım hem aşağılanmama neden oldu hem de işime yaradı. Benimle aynı gösteride gözaltına alınanları bir hafta içeride tutarlarken, cebinde Alman pasaportu taşıyan biriyle uğraşmak istemediler, beni iki günde saldılar. Sana ne yazabilirdim ki? Seni sevsem de bunu sana ve kendime karşı inkâr etmem gerekiyordu. Yoksa nişanlıma haksızlık, onunla düşlediğimiz hayata sadakatsizlik ederdim. Zamana güvendim, sensizliğe alışacağıma inandım, sonunda zamana yenildim. Geçen hafta, farkında olmadan, nişanlıma senin adınla hitap ettim. Amalya kim, dedi. Nereden çıktı bu, dedim. Şimdi bana Amalya diye hitap

ettin ya, dedi. Gerçekten mi? Gerçekten. Altı ayın sonunda çözüldüm. Anlattım. Başımızı eğdik. Vedalaştık. Bir haftadır ne yapmam gerektiğini bilemeden dolanıyorum. Ve işte, kendi elimle İstanbul manzarası çizdiğim bir kartın arkasına yazıyorum seni sevdiğimi. Amalya! Kendime, sana ve zamana inanıyorum."

Kız Kulesi'ni ve ardında yılan gibi kıvrılan Boğaz'ı yukarıdan, bir martının katından gösteren ve ince taramalarla süslenen bir kartpostaldı. Martı kanatlarını açmış, poyrazda asılı duruyordu. Amalya kendisini martının yanında hissetti, aşağı baktı, sahilde dolaşan insanları izledi. Bir vapur dalgaları yara yara Boğaz'ı geçiyordu. Vapurun peşine takılan Amalya rüzgâra daldı, vapura doğru alçaldı, arka güvertede denizi seyreden Ferdy'yi buldu. İstanbul'a akşam iniyordu. Amalya Ferdy'nin ağzına eğildi, onun keder dolu soluğunu rüzgârla birlikte içine çekti. O sırada annesi odaya girdi. Amalya kartı masaya bırakıp annesine döndü. Ona eski günlerin güzelliğinden söz etti ve İstanbul'u özlediğini söyledi. Annesi, "Yalnızca İstanbul'u mu özledin?" diye sordu. "Daha fazlasını," diye karşılık verdi Amalya. "Git o zaman, kızım, git ve yarım kalan işini bitir." Amalya yaramaz çocuklar gibi gülümsedi. "Benim daha iyi bir fikrim var," dedi.

Savcı: "Sayın Yargıç, Kafka'nın vasiyetine sahip çıkmak, hatta onun intikamını almak düşüncesi, sanığın kişisel düşüncesi değilmiş. Öğrendiğimiz kadarıyla, Fransa'da yirmi yıldır dergilerde tartışılan bir konuymuş bu."

Yargıç: "Nasıl, açık açık intikamdan mı söz ediyorlarmış?"

Savcı: "Öyle yazılar yayımlanmış, evet."

Yargıç: "Somut veriler edindiniz herhalde."

Savcı: "Elimize ulaşan yayınlar var. Konu, yirmi yıl önce kapanan *Axiome* dergisinde ortaya atılmış. Yakın dönemdeyse, gençlerin ilgi duyduğu *Stylo Noir* dergisi bunu daha sık ve keskin biçimde işlemiş."

Yargıç: "Nasıl dergiler bunlar? Yasadışı grupların yayınları mı?"

Savcı: "*Axiome*, İkinci Dünya Savaşı sırasında Fransız direnişçiler tarafından gizli çıkarılmış bir dergi. Koşullar iyileşince açık hale gelmiş ve 1948 yılına kadar yayınını sürdürmüş. Birkaç sayısında, 'Kafka Yakılmalı mı?' diye tartışma yazıları yayımlamış, anket düzenlemiş."

Ferdy Kaplan: "Savcı Bey, ben çocukken çıkan bir tartışmayı da mı bana bağlayacaksınız?"

Savcı: "Sizin bağlı olduğunuz anlayışın ve örgütün köküne inmeye çalışıyoruz."

Yargıç: "Bay Kaplan, biraz sabredin."

Ferdy Kaplan: "Peki, dinliyorum, bakalım nereye varacaksınız."

Yargıç: "Savcı Bey, *Axiome* dergisinin direnişçiler tarafından çıkarıldığını söylüyorsunuz. Siyasi meseleler varken neden edebiyatçılarla uğraşmış bunlar?"

Savcı: "Dergi başından itibaren kültür-sanat konularına yer vermiş. O alanda kendince bir direniş hattı geliştirirken, siyasi gruplarla bağını da sürdürmüş."

Yargıç: "Söylediklerinizden şunu çıkarıyorum, *Axiome* dergisi edebiyatçılar hakkında şiddet düşüncesi barındırıyormuş, doğru mu?"

Savcı: "Bu tespitin *Stylo Noir* dergisi için daha geçerli olacağı kanısındayım."

Yargıç: "Bu dergiyi kim çıkarıyor peki, aynı direnişçiler mi?"

Savcı: "Hayır. *Stylo Noir* on yıl önce değişik üniversitelerde okuyan bir grup genç tarafından çıkarılmaya başlanmış. Sürekli yeni katılımlarla kendini yeniliyor."

Yargıç: "Bu gençler, önceki kuşağın yolunu mu izliyorlar?"

Savcı: "*Stylo Noir* dergisinin, Kafka'ya ve onun vasiyetine sahip çıkma düşüncesini *Axiome*'dan devraldığı anlaşılıyor. Tabii, daha ileri gidiyorlar ve işi Max Brod'u cezalandırma tartışmasına kadar vardırıyorlar."

Yargıç: "Cezalandırma derken kasıt ne, cinayetten mi söz ediyorlar?"

Savcı: "O kadar net yazmıyorlar. Max Brod'un bedel ödemesi gerektiğini söylüyor, buna dair yazılar yayımlıyor, ama bedel ile neyi kastettiklerini belirtmiyorlar."

Yargıç: "Ucu açık, her yana çekilebilecek bir kavram."

Savcı: "Bedel sözcüğünün belirsizliğine rağmen, dergi yazılarındaki bazı ifadeler belli bir yöne işaret ediyor. Bay Brod hakkında sarfedilen birkaç sıfatı size söyleyeyim. (Savcı önündeki bir kâğıdı alıp okuyor.) Sadakatsiz diyorlar, alçak ve sefil diyorlar. Savaştaki hainlerden daha hain, diyorlar."

Yargıç: "Tehlikeli sözler. Savaştaki hainlere ölüm cezası verildiğini biliyoruz."

Savcı: "Bu tür yazılar, mektuplar yayımlanmış dergide."

Yargıç: "Peki, emniyetin dikkatini çekmemiş mi?"

Savcı: "*Stylo Noir*, bazı sayfalarında karikatür yayımlayan, bazen ciddi konuları da mizaha vuran bir dergi. Nerede ciddi oldukları, nerede mizah yaptıkları anlaşılmadığından dikkat çekmemiştir."

Yargıç: "Eski *Axiome*'u çıkaranlar, *Stylo Noir*'deki gençlerle bağ kurmuş, onları yönlendirmiş olabilir mi?"

Savcı: "Her şey beklenir onlardan. Mesela *Axiome* ekibinden biri, başka yerde, Portekiz'de açığa çıkmış. Bundan yedi yıl önce Portekiz'de bir uçak kaçırılmış ve Lizbon üzerinde dolaştırılan uçaktan aşağıya iktidar karşıtı bildiriler atılmış. Ardından hava korsanları uçağı Fas'a indirmiş. Bu korsanlardan biri, *Axiome* dergisini çıkaran eski direnişçilerdenmiş. Bu adamların *Stylo Noir* dergisini de yönlendirdiğini düşünüyoruz."

Yargıç: "Peki, sanık Ferdy Kaplan'ın *Stylo Noir* dergisiyle bağı ne?"

Savcı: "Fransa'dan gelecek yeni istihbarat raporlarını bekliyoruz. Sanık bize yardım etmiyor."

Ferdy Kaplan: "Sayın Yargıç, ben hem Savcı Bey'in hem de polislerin bu konudaki sorularına net cevaplar verdim. *Stylo Noir*, Paris'in her yanında satılan bir dergi, pek çok kişi gibi ben de alıp okuyorum. Dergiyle başka bir bağım yok."

Yargıç: "Max Brod'a saldırma, daha doğrusu Kafka'nın ölünü alma düşüncesi nereden doğdu? Kendi kendinize mi karar verdiniz?"

Ferdy Kaplan: "Evet. Yıllardır Kafka okurum. Yazdıklarından öte onun kişiliğine sevgim ve saygım var. Eh, kendi ba-

şıma karar verebilecek kadar da aklım çalışıyor. Bu işi yapmak için kimsenin bana talimat vermesine gerek yok."

Yargıç: "İnsanları vuruyor, bir de bununla övünüyorsunuz."

Savcı: "Sayın Yargıç, sanık hep böyle esrarlı konuşuyor. Bize bazen yararlı bilgiler verirken, aynı zamanda bizi sonuca ulaşmamızı engelleyecek bir sınırda tutuyor. Bize görüntüyü verdi, çerçeveyi sundu, ama görünenin arkasında neler bulunduğunu söylemedi. Bu yüzden, Fransız dergileri bizi yanıltan bir unsur da olabilir, belki daha farklı bir ilişki ağı, mesela başka bir ülke istihbaratının parmağı vardır geride."

Yargıç: "Doğu Almanya'yı mı kastediyorsunuz? O olasılığı göz önünde tutuyor musunuz hâlâ?"

Savcı: "Yahudi bir yazarın Batı'da öldürülmesi, geçmişin yükünü tekrar bu tarafa yıkacağı için, Doğu Almanya'nın çıkarınadır. Bunu araştırıyoruz."

Ferdy Kaplan: "Gerçekten zaman kaybı, Savcı Bey, gerçekten."

Savcı: "Böyle ısrar ettiğinizde, biz şüpheleniyor, söylediğinizin tersini düşünüyoruz."

Ferdy Kaplan: "Yargılamanın başından beri söylediklerimden şüphe ettiniz ve bana sürekli başka sıfatlar yakıştırdınız. Anarşist de dediniz, serseri de. Şimdi işi Doğu Almanya ajanlığına vardırdınız... nasıl bir listeyse bu."

Savcı: "Bay Kaplan, size başka bir şey sormak istiyorum. Bay Brod'u öldürmeyi başarsaydınız sonra başka bir hedef mi bulacaktınız kendinize? Ne yapacaktınız?"

Ferdy Kaplan: "Ne yapacağımı gayet iyi biliyordum, Bay Brod'a bir mektup yazacaktım. Bir ölüye mektup yazmak

neye yarar, diyeceksiniz. Eh, Kafka da babası hayattayken ona bir mektup yazmış, sayfalar boyunca içini dökmüş, ama bunu babasına iletmemişti. Kafka'nın ruhunu en iyi yansıtan örnek bu. Her yazı yayımlanmak için değildir. Kafka o mektubu annesiyle paylaştı, kız kardeşleriyle paylaştı, ama onu mektubun muhatabı olan babasına göstermedi. Mektubu asıl kendisine, kendi geçmişine, zayıflıklarına ve hayal kırıklıklarına yazmıştı. Kafka ölünce ne oldu? Babasından bile sakındığı kırk beş sayfalık mektup kitaplaştırıldı, *Babaya Mektup* adı verilerek dünyanın dört bir yanında diğer kitaplarıyla birlikte yayımlandı. İşte bu insanın canını acıtıyor."

6

BATI BERLİN CEZAEVİ

Komiser Müller ertesi sabah, güneşin ilk ışıkları camlara vururken, cezaevine geliyor. Ferdy Kaplan ile aynı masada karşılıklı oturuyorlar. Dışarıdan kuşların sesi duyuluyor. Kuşlar sustuğunda ortalığı sessizlik sarıyor. Kahvelerini yudumluyorlar. Birbirlerine yorgun gözlerle bakıyorlar.

Komiser Müller: "Yine mi uyuyamadınız, Bay Kaplan, yüzünüz yorgun..."

Ferdy Kaplan: "Görünüşe bakılırsa siz de pek uyumamışsınız. (Ferdy Kaplan önce Komiser Müller'e sonra yan taraftaki polis memurlarına bakıyor.)"

Komiser Müller: "Bizi uykumuzdan eden işlerle uğraşıyoruz. Geceyi ayakta geçirdik. Siz uyuyabilirdiniz, buradaki yeni hayatınıza artık alıştığınızı sanıyordum."

Ferdy Kaplan: "Alışıyorum, merak etmeyin. Siz yeni ipuçlarının peşinde miydiniz?"

Komiser Müller: "Sürekli değişen şeylerin peşinden koşturuyoruz işte..."

Ferdy Kaplan: "Peki, bu saatte neden buraya geldiniz?"

Komiser Müller: "Duruşmanız var, Bay Kaplan, unuttunuz mu? Sizi mahkemeye götüreceğiz."

Ferdy Kaplan: "Ben, neden bu saatte geldiğinizi sordum. Duruşma öğleden sonra, siz ise sabahın köründe buradasınız. Bir kez daha mı benimle özel sohbet etmek istiyorsunuz, kayıt altına almadan?"

Komiser Müller: "Buna ihtiyacımız var."

Ferdy Kaplan: "Aklınız mı karıştı yine?"

Komiser Müller: "Evet, aklımdaki ipler birbirine dolandı, sizinle bunu konuşmaya geldim."

Ferdy Kaplan: "Umarım eski soruların aynısını sormayacaksınız bana..."

Komiser Müller: "Eski değil yeni sorularım var."

Ferdy Kaplan: "Yeni raporlar..."

Komiser Müller: "Hayır, rapor falan değil, benim dünkü duruşmada karıştı aklım."

Ferdy Kaplan: "Ne hakkında? Dün birçok konu konuşuldu..."

Komiser Müller: "Bay Brod'un mektubunda söyledikleri..."

Ferdy Kaplan: "Ah, evet, Tanrı, Şeytan, falan... onu diyorsunuz."

Komiser Müller: "Evet, o sözler... mektup okunurken sizin de şaşırdığınızı fark ettim."

Ferdy Kaplan: "Şaşırmamanın olanağı var mıydı? Sizinle konuştuğumuz sözlerdi onlar. Bir an, mektubun şaşırtmaca olduğunu, oradaki sözleri sizin yazdığınızı düşündüm."

Komiser Müller: "Ciddi misiniz? Yorgunluğunuz yüz ifadenizi gizliyor, Bay Kaplan, sizi anlayamıyorum."

Ferdy Kaplan: "Anlık bir düşünceydi, gerçekçi bir olasılık olmadığını anladım ve aklımdan sildim."

Komiser Müller: "O mektuptan haberim yoktu, ben de duruşmada sizinle birlikte öğrendim."

Ferdy Kaplan: "Peki, o sözleri işitince siz ne düşündünüz?"

Komiser Müller: "Şaşkınlıktan ilk anda bir şey düşünemedim."

Ferdy Kaplan: "Sanırım ben ve Bay Brod aynı derginin okuruymuşuz. *Stylo Noir* dergisini o da takip ediyor, kendisiyle ve Kafka'yla ilgili yazıları okuyormuş."

Komiser Müller: "Evet, bir olasılık..."

Ferdy Kaplan: "*Stylo Noir*'in Fransa'da popüler olduğunu biliyordum, ama ününün İsrail'e kadar yayıldığından haberdar değildim."

Komiser Müller: "Bay Kaplan, siz şimdi böyle deyince, yalnızca okur olduğunuza ve o dergiyle doğrudan bir bağınızın bulunmadığına inanasım geliyor."

Ferdy Kaplan: "İnanın öyleyse."

Komiser Müller: "Bay Brod'un sözlerini dinlerken başka bir olasılık düşünmediniz mi?"

Ferdy Kaplan: "Bay Brod dergideki o yazıdan etkilenmiş, Tanrı, Şeytan, irade gibi sözcükleri zihnine kazımış. Tıpkı benim gibi. Başka ne olabilir?"

Komiser Müller: "Siz onun duruşmadaki mektubunu benim yazdırabileceğimi düşünmüşsünüz ya, aynısını ben de sizinle ilgili düşünebilirdim."

Ferdy Kaplan: "Mektubu benim yazdırdığımı mı? Buradan nasıl yapabilirdim ki bunu?"

Komiser Müller: "Yapamayacağınızı biliyorum. Bu yüzden onu aklımdan sildim ve geriye tek bir olasılık kaldı benim için."

Ferdy Kaplan: "Ne olasılığı?"

Komiser Müller: "Yazıyı yazanın gerçek kimliğiyle ilgili..."

Ferdy Kaplan: "Dergideki yazıyı mı kastediyorsunuz?"

Komiser Müller: "Evet."

Ferdy Kaplan: "Kim yazmış? Daha doğrusu bunun bir önemi var mı?"

Komiser Müller: "Önceleri bunun bir önemi yoktu, ama artık önemli."

Ferdy Kaplan: "Neden?"

Komiser Müller: "Size bir soru sorayım ve benim bütün gece düşündüğüm şeyi siz de düşünün."

Ferdy Kaplan: "Sorunuzu merak ettim."

Komiser Müller: "Bay Kaplan, dergideki o yazıyı Max Brod yazmış olabilir mi? Ne dersiniz?"

Ferdy Kaplan: "Bay Müller, siz... beni deniyor musunuz..."

Komiser Müller: "Hemen reddetmeyin, söylediğimi yalnızca biraz düşünün ve doğruluğunu aklınızda sınayın."

Ferdy Kaplan: "Yüzünüzdeki yorgunluktan yüz ifadenizi anlamakta zorlanıyorum, siz ciddi misiniz?"

Komiser Müller: "Bay Brod'un mektubu, bizim bildiğimizden daha fazla bilgi barındırıyor."

Ferdy Kaplan: "Siz ciddisiniz."

Komiser Müller: "*Stylo Noir* dergisindeki yazılar takma adlarla yazıldığına göre onlardan birinin gerçek sahibi neden Max Brod olmasın?"

Ferdy Kaplan: "Bay Brod kendi aleyhine yazı mı yazdı yani? Pek tutarlı bir teze benzemiyor."

Komiser Müller: "Neden? Bay Brod aynısını dün de yapmadı mı? Mektubunda kendisini suçladı, pişmanlık ifade eden sözcükler kullandı."

Ferdy Kaplan: "Ben mektubu içten bulmuştum."

Komiser Müller: "İçten, evet, bu nedenle gerçekleri ele veriyor."

Ferdy Kaplan: "Ama dergideki yazı, yalnızca eleştiriyle sınırlı kalmıyor, bedel ödemekten söz ediyordu. Size göre, Bay Brod kendisinin bedel ödemesi gerektiğini yazdı dergiye, doğru mu anlıyorum?"

Komiser Müller: "Evet."

Ferdy Kaplan: "Tuhaf. (Ferdy Kaplan gözlerini yumuyor, başını öne eğiyor. Elini sağ şakağına götürüyor.)"

Komiser Müller: "Ne oldu, aklınız mı karıştı, yoksa canınız mı sıkıldı?"

Ferdy Kaplan: "Baş ağrısı. Başka bir şey değil."

Komiser Müller: "Emin misiniz?"

Ferdy Kaplan: "Evet, baş ağrısı..."

Amalya İstanbul kartpostalının karşısında geçirdiği uykusuz gecelerin sonunda masanın başına oturdu. Ferdy'ye uzun bir mektup yazarak, "Ben kısa anlatmayı bilmem," dedi. Ferdy'yi Paris'e davet etti. Mektubun sonuna bir şiir ekledi. *"Kader sensin / Uzaklardan geldin / Zaman atına binerek / Uzaklara yine / Gel ki bileyim / Kader sensin."* Ferdy'yi beklediği günlerde Amalya saçlarını kestirdi. Odasında değişiklikler yaptı. Ferdy'nin çalışması için bir resim masası aldı, üzerine boyalar, fırçalar, kalemler yerleştirdi. Ferdy'yi karşılamak için havalimanına gitti ve ona uzun uzun sarıldı. Sonra ona İstanbul'da sormadığı soruyu sordu. "Baş ağrıların oluyor mu hâlâ?" Ferdy şaşırmış bir sesle, "Pek değil, ara sıra geliyor," dedi. Amalya Ferdy'nin sağ şakağına dokundu, sonra uzanıp dudaklarından öptü. Birlikte Parisli gençlerin arasına karıştılar. Bol sigaralı, bol sohbetli gece mekânlarına takıldılar ve bu kez de Fransızcadan Kafka kitapları okudular.

Ferdy karakalemle çizdiği Kafka portresini duvara astı. Resmin üzerine "*Franz K.*" yazdı. Ertesi gün odalarına gelen Doktor Hugo, ona Kafka'nın adını neden böyle yazdığını sordu. "O," dedi Ferdy, "geride bıraktığı vasiyetle, 'yazar Kafka' olarak bilinmekten vazgeçtiğini gösterdi. Biliyorsun, romanlarında bazı kahramanlarına K. adını vermişti. Kafka'nın K'sıydı bu ve başkalarına açılmayan bir ben-

liğin ifadesiydi. Biz Amalya ile İstanbul yıllarımızda onu Franz diye anar, o adla severdik. Şimdi bunun bir anlam taşıdığını düşünüyoruz. Onu ilk adıyla anmak, onun kendisi olarak bilinme hakkını gözetiyor. O bizim için yazar Kafka değil, sıradan dünya yurttaşı Franz'dır, Franz K."

Doktor Hugo "Franz K." yazısına yaklaştı ve kalemini çıkarıp oraya "Âşıkları" sözcüğünü ekledi. Resmin üstündeki yazı, "Franz K. Âşıkları" oldu. Ferdy, Amalya'ya bakıp gülümsedi. Sonra Doktor Hugo'ya *Stylo Noir* dergisinin yol açtığı tartışmayı ve Max Brod hakkındaki düşüncesini sordu. "Ben, Immanuel Kant gibi düşünüyorum," dedi Doktor. "Kant yazdığı bir makalede, deli bir cani tarafından kovalanan birinin bile, hayati tehlikesine rağmen yalan söylememesi gerektiğini belirtir. Yalan kimseyi koruyamaz, gerçekler daima açığa çıkar." Doktor Hugo sonra onlara şair Louis Aragon'un hayatından söz etti. Paris'te doğan Aragon, annesi ve ninesiyle birlikte yaşıyor, ama onları ablası ve sütannesi diye biliyordu. Babasını ise evlerine ara sıra uğrayan vaftiz babası sanıyordu. Babası başkasıyla evli olduğundan, annesiyle evlenip Aragon'u sahiplenmeyi reddetmişti. Aragon on dokuz yaşına gelip Birinci Dünya Savaşı'na katılmak üzere yola çıkacakken ona gerçeği söylediler. Ablan senin annendir, dediler, sütannen senin ninen, vaftiz baban ise senin babandır. Savaşa gidenlerin geri dönmediği zamandı, onu ölümün kucağına gerçeği söyleyerek yolladılar. Kant'a göre gerçek her şeyden üstündü, korkudan, sevgiden ve hatta ölümden bile. Aragon'un ailesi de ölümün sını-

rında buna uygun davrandı. "Ben," diye sürdürdü Doktor Hugo, "Max Brod'un gerçeğe sadık kalmadığını düşünüyorum. İnsan doğasını ihlal etti o ve arkadaşının iradesini yok saydı. Oysa gerçeğe bağlı kalmak, hayatın yükümlülüğüdür. Kafka, dünyaya otoriter babasına bakar gibi bakıyor, dünya karşısında kendisini çaresiz hissediyordu. Başedilemez bu dünyaya, asla iletmeyeceği mektuplar yazıyordu. Max Brod, Kafka'yı anlamadı. Biz savaş sırasında yayımladığımız *Axiome* dergisinde tartışmıştık bunu. Birinci Savaş'tan sağ çıkan Aragon da İkinci Savaş'taki direniş hareketine katılmış, dergimize katkıda bulunmuştu. Hayat hikâyesini bana o zaman anlatmıştı. Birbirimizin gerçek adını henüz bilmiyorduk, direniş sırasında herkes takma ad kullanırdı."

Komiser Müller: "Bay Brod'a mahkemeye gelmesi gerektiğini söylediğimde tereddütsüz kabul etmesinden şüphelenmeliydim. Dikkat çekmeden Berlin'den ayrılabilmek için bizi oyalamış."

Ferdy Kaplan: "Savcının sorularına muhatap olmak ve Kafka'yla ilgili yeni bir tartışmanın içine girmek istememiştir..."

Komiser Müller: "Ben Savcı'nın şüphelendiği olasılıkları önemsemiyorum artık. Ne *Axiome* dergisi ile *Stylo Noir* dergisi arasındaki ilişki ne de Doğu Almanya'nın etkisi..."

Ferdy Kaplan: "Yeni tezinizden o kadar eminsiniz yani..."

Komiser Müller: "Bence Bay Brod sizinle karşılaşmak istemedi. Sizinle yaşayacağı tartışma, açık vermesine yol açabilirdi."

Ferdy Kaplan: "Komiser Müller, kısa bir mektubun bütün düşüncenizi değiştirmesi, aşırı bir dönüş değil mi?"

Komiser Müller: "Buna neden şaşırıyorsunuz? Daha dün duruşmada, kısa mektuplardan uzun sonuçlar çıkarmanın gücünden söz eden sizdiniz."

Ferdy Kaplan: "Aynı şey değil bunlar."

Komiser Müller: "Keşke daha önce değişseydi düşüncem, Bay Brod'un gitmesine de engel olabilirdim."

Ferdy Kaplan: "Nasıl değişecektiniz ki? Başından itibaren yanlış yönlere yoğunlaşıp durdunuz."

Komiser Müller: "Ortada genç bir kurban ve suçüstü yakalanmış bir saldırgan olunca her şey bana kolay göründü. Sizin sözlerinizi önemsemediğim gibi bize ulaşan bazı raporları da görmezden geldim."

Ferdy Kaplan: "Ne raporları?"

Komiser Müller: "Dün duruşmada Bay Brod'un mektubunu dinlerken, daha önce yaptığım bir hatayı fark ettim. Fransız polisinin önemli diyerek gönderdiği ama nedense değer vermediğim bir notu anımsadım."

Ferdy Kaplan: "Neyle ilgili?"

Komiser Müller: "Söylediklerine göre, *Stylo Noir* dergisine Tel Aviv'den sık sık mektup gelirmiş."

Ferdy Kaplan: "Tel Aviv'den mi?"

Komiser Müller: "Şaşırdınız değil mi?"

Ferdy Kaplan: "Şaşırmadım dersem yalan olur."

Komiser Müller: "Fransız polisi, o mektupların içinde okur yorumları ve makaleler bulunduğunu söylüyor."

Ferdy Kaplan: "Devam edin lütfen."

Komiser Müller: "Sanırım sizinle ortak bir noktada buluşacağız, ilk defa. Önce bir sigara alın. (Komiser Müller, Ferdy Kaplan'a bir sigara uzatıyor.)"

Ferdy Kaplan: "Sizi dinliyorum."

Komiser Müller: "Kafka'yı savunan ve Max Brod'u eleştiren yazılar çoğunlukla o mektuplardan çıktı. Ve bunları takma adlarla yazan da bizzat Bay Brod'un kendisiydi. Mantığım bana bunu söylüyor."

Ferdy Kaplan: "Bay Brod'un vicdan azabı çekmesini anlarım, ama kendisini öldürtmeye çalışması aşırı bir senaryo olmuyor mu sizce?"

Komiser Müller: "Ölümü sırasında Kafka tanınmayan biri, Brod ise ünlüymüş. Şimdi tersi. Herkes Kafka'yı tanırken Brod'un adı unutulmuş. Bay Brod şanlı bir ölümle bu dünyadan göçmek, böylece adını yeniden anımsatmak istedi."

Ferdy Kaplan: "Bu şanı da ona ben verecektim."

Komiser Müller: "Duruşmadaki mektubu dinlerken aklıma Fransız polisinin notu geldi. Dergideki yazıyı sizin değil Bay Brod'un yazdığını o zaman anladım."

Ferdy Kaplan: "Mahkemeye gönderdiği mektubun sonunda, keşke o gencin yerine ben ölseydim demesi de..."

Komiser Müller: "Onun gerçek arzusuydu, Bay Kaplan."

Ferdy Kaplan: "Şimdi anlıyorum."

Komiser Müller: "Şunu da görmeniz gerek bence, Bay Brod sizinle aynı düşüncedeymiş. Cezalandırılması gerektiğine inanıyor, sizin doğrunuzu benimsiyormuş."

Ferdy Kaplan: "Sizin tezinize göre bunun tersi geçerli. O benim değil Bay Brod'un doğrusuymuş. Bunu da dergi yazıları aracılığıyla yayıyormuş."

Komiser Müller: "Özellikle anket döneminde dergiye İsrail'den okur mektupları yağmış. Fransız polisi bunu Kafka'nın Yahudi bir yazar olarak orada fazlasıyla benimsenmesine yormuş o zaman."

Ferdy Kaplan: "Bu olanaklı. İsrailli okurlar Kafka'ya özel ilgi duyuyor, belki Bay Brod'dan hoşlanmıyorlardı. Dergideki anket belki orada basına yansımış ve okurların ilgisini çekmişti."

Komiser Müller: "Bu bir varsayım, somut dayanağı yok."

Ferdy Kaplan: "Sizinki de varsayım. Bu işin arkasında Bay Brod olsaydı, Fransız polisi fark ederdi. Gönderdikleri raporlarda bunu açıkça belirtiyorlar mı?"

Komiser Müller: "Hayır, onların raporları Bay Brod'un adını işaret etmiyor."

Ferdy Kaplan: "İşte... Onların söylemediği bir şeyi siz kendiniz yorumluyorsunuz."

Komiser Müller: "İnanmakta zorlanmanızı anlıyorum. Ben de inanmam gereken açık olgulara başta inanmadım. Şimdi başka yerde duruyorum."

Ferdy Kaplan: "Savcı da sizin gibi mi düşünüyor? Tezinizi paylaşıyor mu?"

Komiser Müller: "Onun haberi yok daha. Bunu yalnızca biz biliyoruz. Siz, ben ve buradaki meslektaşlarım. Onları ikna edebilmek için gece boyunca uğraştım. (Komiser Müller diğer polis memurlarına bakıyor.)"

Ferdy Kaplan: "Memurlarınız galiba size inanmakta zorlanıyorlar, benim gibi. Yüzlerine baksanıza..."

Komiser Müller: "Yorgunlar, dinlenmeye ihtiyaçları var. O kadar."

Ferdy Kaplan: "Hepimiz yorgunuz."

Komiser Müller: "Evet, Bay Kaplan. (Komiser Müller saatine göz atıyor.) Şimdi gidip iki saat dinlenin, sonra sizi duruşmaya götüreceğiz."

Ferdy Kaplan: "Sakin kafayla aklımı toplayayım, o zaman sizin nerede yanıldığınızı rahat görebilirim."

Komiser Müller: "Bugün yanılma günüm değil sanırım."

Ferdy Kaplan: "Görüşmek üzere."

Komiser Müller: "Uzanıp gözlerinizi yumun, uyuyamasanız bile baş ağrınıza iyi gelir."

7

BATI BERLİN CEZAEVİ'NDEN MAHKEMEYE

Ferdy Kaplan'ı alan üç cezaevi aracı mahkeme binasına doğru giderken, Berlin kenti yine öğlen güneşinde yanıyor. Bu sıcakta herkes ya evinde ya da işyerinde, sokakta kimseler görünmüyor. Kenti bölen duvar boyunca kesif, rutubetli bir koku yayılıyor.

Orta sıradaki araçta Ferdy Kaplan'ın yanında Komiser Müller oturuyor.

Komiser Müller: "Uyuyabildiniz mi?"

Ferdy Kaplan: "İki saatliğine mi? Olanaklı mı?"

Komiser Müller: "Baş ağrınız?"

Ferdy Kaplan: "Biraz azaldı."

Komiser Müller: "Dinlenmek yaradı demek."

Ferdy Kaplan: "Komiser Müller, görüyorum ki bana karşı giderek daha nazik oluyorsunuz."

Komiser Müller: "Gerçeğe yaklaşmak insanı yumuşatıyor. Bize vermediğiniz sırlar var, ama biz şimdilik erişebileceğimiz şeylere eriştik. Davanız diğer cinayet davalarına benzemiyor. Yaptığınızın yanlışlığına inansam da sizi anlamaya çalışıyorum."

Ferdy Kaplan: "İyi polis..."

Komiser Müller: "Yanlış düşünüyorsunuz, iyi polis–kötü polis oyunu oynamıyorum."

Ferdy Kaplan: "Bugün sizin sözlerinize inanıyorum, peki. Siz dinlenebildiniz mi biraz?"

Komiser Müller: "Bakın, siz de naziksiniz bana karşı."

Ferdy Kaplan: "Giderek size benziyorum."

Komiser Müller: "Dinlenme olanağı bulamadım. Telefon edip Paris polisiyle görüştüm."

Ferdy Kaplan: "Neler öğrendiniz?"

Komiser Müller: "Onlara yeni raporlar için günlerce bekleyemeyeceğimi söyledim ve kendimce vardığım sonuçları aktardım. *Stylo Noir* dergisine gelen bazı makalelerin Tel Aviv'den postalandığını teyit ettiler. 'Max Brod Bedel Ödemeli mi?' anketinin yapıldığı dönemde postalar artmış, Tel Aviv'den ve İsrail'in diğer kentlerinden çok sayıda mektup gelmiş. Onlar da anketin sonucunu bu mektupların belirlediğini düşünüyorlar. Ve onlara kendi düşüncemi aktarıp, bu işin arkasında Max Brod'un bulunduğunu söyledim. Bunu yazılı rapora ekleyemeseler de benim düşüncemi paylaştıklarını belirttiler."

Ferdy Kaplan: "Haklı olduğunuzu söylediler yani."

Komiser Müller: "Evet, net ifade ettiler. Bay Kaplan, haklı çıktığımı artık siz de kabul edersiniz diye umuyorum."

Ferdy Kaplan: "Kabul ediyorum söylediklerinizi."

Komiser Müller: "Gerçekten mi?"

Ferdy Kaplan: "Gerçekten, evet."

Komiser Müller: "Demek sizi ikna edebildim. Nihayet. Bu davada ilk kez sizden bir adım öne geçtim."

Ferdy Kaplan: "Öyle diyelim, öne geçtiniz. Ama tezinizi kabul etmemin nedeni sizin anlattıklarınız değil."

Komiser Müller: "Bu ne demek?"

Ferdy Kaplan: "Kendi bulduğum bir kanıta inandım ben."

Komiser Müller: "Bana inanmadıysanız, sizin düşüncenizi değiştiren nedir?"

Ferdy Kaplan: "Hayır, öyle demek istemedim. Size inandım, ama yine de anlattıklarınızda bir boşluk aradım, tezinizde zayıf bir yer bulmaya çabaladım. Ta ki kendi kendime başka bir şeyi fark edene kadar. Daha önce nasıl düşünemedim, hayret..."

Komiser Müller: "Ne fark ettiniz?"

Ferdy Kaplan: "Dante."

Komiser Müller: "Dante mi?"

Ferdy Kaplan: "Evet, başta dikkat etmemiştim buna. Bu sabah sizinle konuştuktan sonra hücreme dönerken, loş koridorda iki gardiyanın eşliğinde yürüyordum. Koridorun tavanı basıktı, insana bir mezara giriyormuş duygusu veriyordu. Duvarlar kirli, sıvalar dökülmüş, her yer idrar kokuyordu. Demir kapıların ardından iniltiler duyuluyordu. Gardiyanların ökçeli ayakkabılarının betonda yankılanan sesi, cehennemdeki zebanilerin toynak seslerini andırıyordu. O

zaman Dante'nin kitabındaki Cehennem'i anımsadım. Bay Brod mektubunda söz etmişti."

Komiser Müller: "Ne var bunda? Daha önceki bir konuşmamızda siz de anmıştınız Dante'yi. Onun kaynağı da *Stylo Noir* dergisindeki yazıydı, orada geçiyordu."

Ferdy Kaplan: "Sabahleyin, dergideki yazıyı Bay Brod'un yazmış olabileceğini söylediğinizde aklım durdu. Ancak sonra Bay Brod'un mektubundaki o cümleyi anımsadım."

Komiser Müller: "Basit bir cümle..."

Ferdy Kaplan: "Evet, Bay Brod basit bir şey diyor, Dante'nin eserini *Komedya* diye anıyordu?"

Komiser Müller: "Bundan ne sonuç çıkaracağınızı merak ediyorum."

Ferdy Kaplan: "Dante'nin eserinin adı *İlahi Komedya*'dır. Yüzyıllardır bu adla basılır, öyle bilinir."

Komiser Müller: "Lisede bize de öğretmişlerdi."

Ferdy Kaplan: "İşte, yanlış öğretmişlerdi."

Komiser Müller: "Yanlışlık nerede?"

Ferdy Kaplan: "Dante, kitabına *İlahi Komedya* dememiş, yalnızca *Komedya* adını vermişti. Onun Brod'u da ölümünden sonra devreye girmişti. Boccaccio adlı İtalyan yazar, Dante'nin *Komedya* eseri üzerine sunumlar yapıp yazılar yazarken, kitabın adına 'ilahi' sözcüğünü ekledi. *Komedya*, onun yüzünden *İlahi Komedya* halini aldı."

Komiser Müller: "Okulda bize bunu öğretmediler."

Ferdy Kaplan: "Dante *Komedya*'yı tamamlamasının ertesi yılı ölmüştü. Boccaccio o zaman küçük bir çocuktu. Büyüdü,

ünlü bir yazar oldu ve ölmüş bir yazarın iradesini bozarak onun eserinin adını değiştirdi."

Komiser Müller: "Bu edebiyat dünyası da tuhaf suçlarla doluymuş..."

Ferdy Kaplan: "Suç! Doğru söylediniz ve ilk defa siz de benim gibi düşünmeye başladınız."

Komiser Müller: "Suç dediysem gidip öldürün demedim."

Ferdy Kaplan: "Boccaccio öleli yüzyıllar oldu, endişelenmeyin."

Komiser Müller: "Edebiyata zaman ayırmamak bazen canımı sıkardı, ama şimdi o dünyaya uzak durduğuma sevineceğim neredeyse."

Ferdy Kaplan: "Bedenen ölmüş yazarların ruhunu da öldürmenin önüne geçilmeli, Bay Müller. En azından bunu aklınızda tutun."

Komiser Müller: "Herkes her istediğini yapacaksa, anlamıyorum, hayır olmaz öyle şey... Mesela bir edebiyatçı çıkıp yüz yıl sonra ya da iki yüz yıl sonra Goethe'nin *Faust* eserini değiştirecek, öyle mi?"

Ferdy Kaplan: "*İlahi Faust*..."

Komiser Müller: "İnanamıyorum."

Ferdy Kaplan: "Sizin inandığınız Brod'lar yapıyor bunu."

Komiser Müller: "Peki, Bay Brod'un Dante'nin kitabının başına gelenleri bildiğini mi düşünüyorsunuz."

Ferdy Kaplan: "Evet, Dante'nin Kafka gibi mağdur edildiğini biliyor, kendisini Boccaccio'ya benzetiyordu. Suçluluk duygusuyla bir yazı yazıp *Stylo Noir* dergisine gönderdi ve

orada Dante'yi de andı. Mahkemeye yazdığı mektupta aynısını yaparken, Dante'nin kitabını bozulmuş adıyla, yani 'ilahi' sıfatıyla kullanmadı. Yazarın iradesine bağlı kalarak *Komedya* dedi. Bu yolla, gerçeğe sadakatini gösteriyordu. Ben hücreme dönerken, kasvetli koridorda bunu anımsadım ve o zaman sizin söylediklerinizin doğru olduğunu anladım."

Komiser Müller: "Desenize, ölmek de yetmiyor, yazarların başına her zaman her şey gelebiliyor."

Ferdy Kaplan: "Ölü yazarların biz okurlardan başka kimsesi yok. Adalet de, şefkat de bizdedir, mahkemelerde değil."

Komiser Müller: "Bakın, Bay Brod da mahkemelere değil okurlara güvenmiş ve kendi cezasını onların vermesini istemiş."

Ferdy Kaplan: "Bay Müller, şu anda kimi düşünüyorum, biliyor musunuz?"

Komiser Müller: "Kimi?"

Ferdy Kaplan: "Genç Ernest Fischer'i. Annesi ve babası için öylesine üzgünüm ki..."

Komiser Müller: "Öğrendiklerinizden sonra, şimdi yine Max Brod'un peşine düşer miydiniz?"

Ferdy Kaplan: "Elimden gelse, bu sefer Kafka'nın değil Ernest Fischer'in adına peşine düşerdim."

Komiser Müller: "Geleneğe ne oldu?"

Ferdy Kaplan: "Hangi geleneğe?"

Komiser Müller: "İdam ipi bir kez kopan mahkûma yaşam hakkı tanıyan geleneğe..."

Ferdy Kaplan: "Haklısınız, Komiser Müller, bugün fazlasıyla haklısınız. Size bir şey sorayım. Bay Brod'un yıllar

önce *Axiome*'da başlatılan Kafka tartışmasıyla da bağı var mıymış?"

Komiser Müller: "O dergiyle bağı yok. Ama tartışmayı duymuş, 'Kafka Yakılmalı mı?' anketini öğrenmiş. İyice yaşlanıp kendisini sorgulamaya başlayınca, o tartışmayı anımsamış. Onu örnek alarak *Stylo Noir* dergisine mektup göndermiş."

Ferdy Kaplan: "Bu sizin yorumunuz mu? Fransa'dan gelen raporlar mı söylüyor bunu?"

Komiser Müller: "Raporlarda yazılı değildi, bu sabah telefon görüşmesinde Fransızlara sordum. İlk Kafka tartışmasının, *Axiome*'u çıkaran direnişçilerin düşüncesi olduğunu söylediler. Bay Brod'un o dergiyle iletişimi bulunmuyor."

Ferdy Kaplan: "Buna sevindim işte."

Komiser Müller: "Sevindiniz mi? Geldiğimiz noktada bunun ne önemi var ki?"

Ferdy Kaplan: "Bay Brod'u düşünsenize, Kafka'nın kaderini belirlemiş, *Stylo Noir* dergisine yön vermiş, yetmemiş bir de kendi ölümüne hükmetmiş. Sizin anlattığınıza göre, böyle bir adamın el atmadığı bir yer kalmış demek, bunu duyduğuma sevindim. Biliyor musunuz, Kafka gençliğinde daha hiçbir eser yayımlamamışken, Brod burada, yani Berlin'de çıkan *Die Gegenwart* dergisine yazdığı bir makalede Kafka'nın adını dönemin büyük yazarlarıyla birlikte anmıştı. Kimsenin tanımadığı Praglı bir memurun adını tarihe geçirmeye o zamandan karar vermişti. Böylesine tutkulu bir adamdan her şey beklenir."

Komiser Müller: "*Axiome*'da da onun parmağını görseydik, artık şaşırmazdım."

Ferdy Kaplan: "Bay Müller, ben savaştaki yıkıntılardan sağ çıktığımda hayatta her şeyin olanaklı olduğuna inanmıştım, şimdi daha çok inanıyorum."

Komiser Müller: "Bu meslekte ben de aynı inanca sahip oldum."

Ferdy Kaplan: "Bir şey soracağım, aracınız hep aynı rotayı mı izler? Başka yoldan gitmek mümkün değil mi? Benim mahallemden, Steglitz veya Grunewald civarından geçseniz keşke. Oraları görmek isterdim."

Komiser Müller: "Ne diyorsunuz? Cezaevi aracında olduğunuzu unutuyorsunuz sanırım, turist gezdirme otobüsü değil bu. Ayrıca, siz Steglitz'de yaşıyorsunuz, Grunewald'da ne işiniz var?"

Ferdy Kaplan: "Oralar hem dedemin hem de Kafka'nın yaşadığı yerler."

Komiser Müller: "Kafka Berlin'de mi yaşamış? İşte, yeni bir şey daha. Sanırım Max Brod'un hayatından başımı kaldırıp biraz da Kafka'nın hayatını araştırsam iyi olacak..."

Ferdy Kaplan: "Ben de sonradan öğrendim Kafka'nın bir süre burada yaşadığını. Dedem onunla tanışıyor muydu, bilmiyorum, ama beni İstanbul'a yolcularken anlattığı Kafka hikâyesi herkesin bilebileceği bir hikâye değildi o zamanlar."

Komiser Müller: "Hangi hikâye?"

Ferdy Kaplan: "Kafka hayatının son bir yılını kız arkadaşı Dora'yla birlikte Berlin'de geçirmişti. Steglitz semtinde yaşıyorlardı, para durumları kötüydü ve başlarında can sıkıcı bir ev sahibi vardı. Sonra Grunewald Caddesi'ne taşındılar."

Komiser Müller: "Dedenizin anlattığı hikâye..."

Ferdy Kaplan: "Hikâyelere ilginiz artıyor, Bay Müller."

Komiser Müller: "Nasıl artmasın ki..."

Ferdy Kaplan: "Kafka ile Dora bir gün parkta dolaşırken, bebeğini yitirdiği için ağlayan bir kız çocuğuna rastlamışlar. Kafka kızı teselli etmeye çalışmış, ona bebeğinin kaybolmadığını, hep aynı ailede yaşamaktan sıkılarak yolculuğa çıktığını söylemiş. Bebek bana mektup yazdığı için biliyorum bunu, demiş. İnanmayan gözlerle bakan kız kanıt istemiş. Kafka ertesi gün elinde bir mektupla gelmiş. Üç hafta boyunca yazılan mektupların sonuncusunda, kayıp bebek, biriyle tanıştığını ve evlendiğini söylemiş."

Komiser Müller: "Kafka çocukları seven bir adammış."

Ferdy Kaplan: "Evet, dedem de öyleydi. Bana anlatırken Kafka'nın bu hikâyesini kendince süslemişti. Dedemin anlattığına göre, Kafka sonunda bir bebek getirerek, çocuğa, bebeğinin ona geri döndüğünü söylemişti. Dedem hikâyeye bunu ekleyerek bana umut vermeye çalışıyordu. Oysa Kafka kimseye umut vermiyor, hayatın boğucu yanını gösteriyordu. Ben hikâyenin aslını Dora'yla ilgili anıları okurken öğrendim. Kırk yıl kadar önce buralarda olmuş bu olay. Dedem de buralardaydı o zaman."

Komiser Müller: "Dora... onu da araştırmalı mıyım sizce?"

Ferdy Kaplan: "Kafka'ya sadık kalan birini tanımak istiyorsanız, Dora'yı tanıyın. Dora, verem hastalığı ağırlaşan Kafka'yı Viyana yakınlarındaki bir sanatoryuma yatırmış. Son nefesini verirken ona bir demet çiçek getirmiş. Kafka gözlerini açıp çiçeği koklamış... ve işte..."

Komiser Müller: "Öyle mi ölmüş?"

(Cezaevi aracı, tenha bir sokağa girince yavaşlayıp duruyor.)

Ferdy Kaplan: "Evet, öyle ölmüş. Dora, Kafka'nın eserlerine değil kendisine saygı gösterilmesi gerektiğini düşünen tek kişiymiş. Bu yüzden kitaplarının yayımlanmasına karşı çıkmış. Bunu Max Brod'a da söylemiş."

Komiser Müller: "Bay Kaplan, rotamızı değiştiremeyiz, ama ben yarın sizin için gidip Kafka'nın, Dora'nın ve dedenizin dolaştığı yerleri dolaşır, gördüklerimi size aktarırım."

Ferdy Kaplan: "Teşekkür ederim."

(Cezaevi konvoyunun bekleyişi sürüyor.)

Komiser Müller: "Ne var, neden bekliyoruz?"

(Komiser Müller arka koltuktan başını uzatınca, yol ortasında arızalanmış beyaz bir minibüsün sokağı kapattığını fark ediyor. Minibüsün sürücüsü, kaportayı açmış, arızayı gidermeye çalışıyor. Öndeki cezaevi aracından bir görevli inip yardıma gidiyor. O sırada minibüsün arka kapısından sokağa silahlı adamlar fırlıyor. Köşedeki dükkândan çıkan birkaç kişi daha onlara katılıyor. Kimi tabanca kimi uzun namlulu silah taşıyor. Hepsinin yüzü maske veya eşarpla kapalı. Hiç konuşmadan, yalnızca işaretle anlaşıyorlar. Minibüse yardıma gelen cezaevi görevlisini yakalıyorlar. Konvoyun etrafını sarıyorlar. İçlerinde kısa saçlı bir kadın var. Tabancasını doğrultan kadın, emin adımlarla ilerliyor, ortadaki araca yaklaşıyor. Onun geldiğini gören Komiser Müller silahını belinden çıkarıyor.)

Komiser Müller: "Tanrı aşkına! Bu ne böyle? Benim işaretimi bekleyin! (Öndeki iki görevli de silahlarını çekiyor.)"

Ferdy Kaplan: "Denemeyin, hiç şansınız yok."

Komiser Müller: "Bunu görebiliyorum, ama ben kolay lokma değilim."

Ferdy Kaplan: "Kuşatıldığınızı görmüyor musunuz?"

Komiser Müller: "Bunu bekliyordunuz, değil mi, haberiniz vardı..."

Ferdy Kaplan: "Nasıl haberim olabilir? Kalacağım cezaevini bile değiştirip beni başka bir yere hapsettiniz. Kim bana ulaşabilir ki?"

Komiser Müller: "Bunun nasıl olduğunu da öğreneceğim."

Ferdy Kaplan: "Daha biraz önce sizden rotanızı değiştirmenizi ben istedim, başka mahallelerden gitmeyi önerdim. Bilsem öyle söyler miydim?"

Paris'e ve yeni hayatına alışmak üzereyken Ferdy'nin baş ağrıları kötüleşmeye başladı. Bildiği ilaçlarla idare etmeye çalıştı, işe yaramayınca, hastaneye gidip Doktor Hugo'ya göründü. Çocukken savaşta yaralandığını, başına şarapnel parçası saplandığını anlattı. Doktor film çekti, muayene etti ve meslektaşlarına danıştı. "Beyninde tümör oluşmuş," dedi. "Baş ağrıların o yüzden şiddetli. Ameliyat gerekiyor, ama bunun riskli bir ameliyat olduğunu bilmelisin." Ferdy ameliyat istemediğini söyledi ve bir ricada bulundu. "Bu rahatsızlığın ciddiyetinden Amalya ile Eliz'e söz etmeyelim, olur mu?" Doktor Hugo, "Olur," dedi, "biz söylemeyelim, ama onlar şüphelenip sorarsa, gerçeği söylemekten kaçınamayız." Ferdy başıyla onayladı. "Biliyor musun, Doktor," dedi, "Amalya senin ailenden ve köyünden söz etti bana. Sayıları unutmamışsın. Ben de sayıları unutmam. Birbirimize benziyoruz. Köyü hedef gösteren son muhbirin peşindeymişsiniz, sen ve arkadaşların, hâlâ arıyor musunuz onu?" Doktor, "Evet, arıyoruz," dedi, "adam bizden daha hız-

lı hareket ediyor, sürekli yer değiştiriyor, her seferinde son anda elimizden kaçıyor." Ferdy soluğunu tutup bekledi, sonra "Ben de size katılmak istiyorum," diye niyetini açıkladı. Doktor olumsuz karşılık verdi. "Nasıl? Bu haldeyken mi? Hayır, olanaksız!" Ferdy ısrar etti. "Halimin önemi yok, sizinle birlikte bir şeyler yapmak istiyorum. Aslında ikimiz istiyoruz." Doktor'un şaşkınlığı arttı. "İkimiz derken, Amalya'yı mı kastediyorsun?" diye sordu. Ferdy, "Evet," dedi. Doktor yaklaşıp Ferdy'nin kolundan tuttu. "Bunu sonra konuşalım, olur mu," dedi, "senin şimdi gidip dinlenmen gerek."

Ferdy o gün sokaklarda yalnız başına dolaştı. Şarkılar mırıldandı. Seine Nehri'nin kıyısına oturup, neşeli seslerle geçen tekneleri izledi. O gece uykusundan ter içinde uyandı, gördüğü rüyayı Amalya'ya anlattı. "Tuhaf," dedi, "yıllar önceki bir rüyamın benzerini gördüm. Annem tenha bir sokakta durmuş, kıpırdamadan bekliyordu. Ben çocuktum. Koşarak gittim. Beni bırakma anne, dedim. Ağladım. Annem bana sarıldı, kollarımın arasında dinlen, dedi. Başımı göğsüne yasladım, sonra uyandım." Amalya, karanlık odada elini Ferdy'nin yüzüne götürdü, usulca dudaklarından öptü. Boynuna sarıldı. "Hiçbir günümüz ayrı geçmesin, Ferdy," dedi. Birlikte uyudular, birlikte uyandılar. Güldüler, gezdiler. Sinemaya gittiler, kitap okudular.

Kafka'nın "Açlık Sanatçısı" adlı son hikâyesini okurken, ölülere mektup göndermeye karar verdiler. Ölülere mektup yazmak hayata duydukları saygının ifadesiydi. Kafka'nın hikâyesinde "Beni bağışlayın!" diyerek ölen Açlık Sanatçısı'na, "Se-

ni bağışlıyoruz sen de bizi bağışla!" diye bir kart yazdılar. Kartı, hikâyeyi basan yayınevine yolladılar. Kafka'ya da kart yazıp Prag'daki Yeni Yahudi Mezarlığı'na postaladılar. Sıra tanıdıklarına geldi. Ferdy, dedesi ile ninesine yazdığı kartı İstanbul'daki Merkez Efendi Mezarlığı'na gönderdi. Berlin'deki dedesine yazdığı kartı Steglitz Mezarlığı'na ve anne-babasına yazdığı kartı onların öldüğü binanın adresine yolladı. Amalya da beş yaşındayken yitirdiği pilot babasına uzun bir mektup yazdı ve uçağının gece yarısı düştüğü Akdeniz'e postaladı. Mektubun üstündeki adres yalındı: "Akdeniz, Gece Yarısı." Gerisini postacılar düşünecekti.

Komiser Müller: "Bay Kaplan, sizin zekânızı daha fazla önemsemeliymişim."

Ferdy Kaplan: "Gerçeği söylüyorum, bundan haberim yoktu."

Komiser Müller: "Neyse, şimdi işimize bakalım."

Ferdy Kaplan: "Çatışmanızın faydası olmaz."

Komiser Müller: "Faydayı düşünen kim..."

Ferdy Kaplan: "Lütfen, Bay Müller, size zarar gelmesini istemem."

Komiser Müller: "Beni mi düşünüyorsunuz? Buna gerek yok, ben işimi yapıyorum."

Ferdy Kaplan: "Gerçekten sizi düşünüyorum, sizi ve eşinizi. Bakın, masum bir öğrenci öldü. Şimdi karşı koyarsanız, sizin başınıza da aynısı gelecek, buradaki görevliler de ölecek."

Komiser Müller: "Kendinizi düşünmüyor musunuz yani?"

Ferdy Kaplan: "Kendimi düşünmeyi çoktan bıraktım. Dışarıya bir göz atın..."

Komiser Müller: "(Komiser alnından akan teri silerken, önde oturan iki görevliye bakıyor.) Şansımız olmadığını görüyorum."

Ferdy Kaplan: "Kimseye zarar gelmesin. Bir arkadaşınızı şimdiden yakaladılar."

Komiser Müller: "Arkadaşlarımın zarar görmesini istemem."

Ferdy Kaplan: "Beni bırakırsanız herkes güvende olur."

Komiser Müller: "Ya Max Brod?"

Ferdy Kaplan: "O da güvende olur."

Komiser Müller: "Size nasıl inanayım?"

Ferdy Kaplan: "Ben size inanıyorum, Bay Müller, sizin de içinizden bana inandığınızı biliyorum."

Komiser Müller: "Polis ile katilin birbirlerine inancından mı söz ediyorsunuz?"

Ferdy Kaplan: "Birbirlerini anlayan iki kişinin inancından söz ediyorum."

Komiser Müller: "Düştüğüm hale bakın..."

Ferdy Kaplan: "Geri adım atın, bir kez olsun..."

Komiser Müller: "Sizin için mi?"

Ferdy Kaplan: "Hayır, tekrar söylüyorum, arkadaşlarınız ve eşiniz için."

Komiser Müller: "Kendim için değil..."

Ferdy Kaplan: "Kendinizi feda edebileceğinizi biliyorum, ama başkalarını düşünün."

Komiser Müller: "Başkalarını düşünüyorum."

Ferdy Kaplan: "İşte, bu sefer de siz benim haklı olduğumu kabul ederseniz..."

Komiser Müller: "Pekâlâ..."

Ferdy Kaplan: "Evet mi?"

Komiser Müller: "Evet, Bay Kaplan."

Ferdy Kaplan: "En doğrusu bu."

Komiser Müller: "Ne yazık ki öyle görünüyor."

Ferdy Kaplan: "Öndekiler de silahlarını indirse..."

Komiser Müller: "Arkadaşlar, silahlarınızı yerine koyun. Çatışmanın yararı olmayacak."

Ferdy Kaplan: "Sizin adınıza sevindim, gerçekten."

Komiser Müller: "Bay Kaplan, siz bizim hayatımızı değil de şu kadının hayatını düşünüyor olmalısınız."

(Kısa saçlı kadın gelip silahını arabanın camına dayıyor.)

Ferdy Kaplan: "Hayat tuhaf, Bay Müller, hayat..."

Komiser Müller: "Siz de o tuhaflığın parçasısınız, Bay Kaplan."

Ferdy Kaplan: "Hepimiz öyleyiz."

(Kadın kapıyı sertçe çekip açıyor. "Haydi, Ferdy!" diyor Fransızca. "Haydi, gidiyoruz!")

Komiser Müller: "Tıpkı o. Yüzündeki eşarbı indirse, altından Jean Seberg çıkacak sanki."

Ferdy Kaplan: "Buraya kadarmış, Bay Müller..."

Komiser Müller: "Hâlâ anlayamıyorum, Bay Kaplan, bir yandan edebiyata, sanata ilgilisiniz diğer yandan bu şiddet..."

Ferdy Kaplan: "Nazi döneminde de insanlar mahkeme salonlarından, cezaevlerinden böyle kurtarılıyordu."

Komiser Müller: "Naziler gittiği halde siz eski alışkanlıkları sürdürüyorsunuz. Dünyanın değiştiğini görmüyorsunuz."

Ferdy Kaplan: "Dünya değişiyorsa keşke siz onunla birlikte değişseniz. Mesela eşinize benzeseniz, biraz Fransız olsanız..."

(Kadın eğiliyor. "Haydi, Ferdy," diyor, "zamanımız yok.")

Komiser Müller: "Siz biraz Fransızlaşmışsınız sanırım."

Ferdy Kaplan: "Gitmem gerek, Bay Müller. Umarım bundan sonra ölü yazarlara sahip çıkarsınız."

Komiser Müller: "O yazarlara ancak siz sahip çıkabilirsiniz, Bay Kaplan, karım iyi bir okurdur, o sahip çıkabilir. Silaha gerek yok."

(Kadın merakla içeri doğru uzanıyor. Komiser Müller'in gözlerine bakıyor. Sonra Ferdy Kaplan'ın sağ şakağına dokunup, "Sen iyi misin?" diye soruyor. Gelecek karşılığı beklemeden Ferdy'nin kelepçeli bileğinden tutup dışarı çekiyor.)

Ferdy Kaplan: "Hoşça kalın, Bay Müller."

Komiser Müller: "Belki yine karşılaşırız, Bay Kaplan."

Ferdy Kaplan: "Kim bilir..."

8

SONA DOĞRU

Ferdy Kaplan'ı alan beyaz minibüs, uzun ve sessiz duvarların kentinde sokaklara dalıp gözden kayboluyor.

İki ay sonra, Ernest Fischer'in yattığı mezarlığa onun adına bir kartpostal geliyor. Kartpostalın ön yüzünde elle çizilmiş bir balıkçı teknesi, martı sürüsü ve kırık bir güneş var. Arka yüzünde şair Aragon'un dizeleri bir merdivenin basamakları gibi sıralanıyor:

"*Sana büyük bir sır söyleyeceğim:*

Zaman sensin.

Bir taranmış,

Bir upuzun saç gibi zaman.

Soluğun buğulandırıp sildiği ayna gibi.

Zaman sensin, uyuyan sen

Şafakta

Ben uykusuz seni beklerken

Sensin gırtlağıma dalan bir bıçak gibi.

Sana büyük bir sır söyleyeceğim:

Kapat kapıları.

Ölmek daha kolaydır sevmekten,

Bundandır işte benim yaşamaya katlanmam

Sevgilim."

Aynı gün Friesen Caddesi'ndeki polis merkezine Komiser Müller adına gelen zarftan bir kitap çıkıyor: *İlahi Komedya.* Kitabın başlığındaki "İlahi" sözcüğünün üstü kırmızı kalemle çizilmiş. İlk sayfaya aynı kalemle şöyle yazılmış:

"Bayan Müller ve Bay Müller'e, sanatın güzelliği ve insanın iyiliği için..."

Max Brod, birkaç ay sonra, 20 Aralık günü Tel Aviv'de hayata gözlerini yumuyor. Vasiyetinde,

Kafka'nın çalışmaları dahil bütün arşivini sekreterine bırakarak, bunların bir kamu kurumuna bağışlanmasını istiyor. Sekreteri bu vasiyete uymuyor, arşivdeki kitapları özel mülkiyetine alıyor, ölürken de kendi kızlarına miras bırakıyor. Elli yıl boyunca tartışılacak ve davalara konu olacak bir vasiyettir bu.

Çok geçmeden, Max Brod'un yattığı Trumpeldor Mezarlığı'na da bir kartpostal ulaşıyor. Ön yüzünde elle çizilmiş bir Kafka portresi, arka tarafında ise yalnızca üç sözcük vardır:

"Seni seviyorum Max."

"Bazı gelenekler saygındır.
Eskiden, bir idam mahkûmu asılırken
ipi koparsa, hayat ona gülmüş sayılırdı.
Bu yüzden affedilirdi.
Ben bu geleneğe bağlıyım."

Ferdy Kaplan, Nazi taraftarı olan Alman annesi ile Türk babasının İkinci Dünya Savaşı sırasında Berlin'de ölmelerinin ardından, çocuk yaşında İstanbul'a, dedesiyle ninesinin yanına gönderilir.

1968'de her yer gençlik ayaklanmalarıyla sarsılmaya başladığında öğrenci dergilerinde hararetli tartışmalar yaşanmaktadır. Eski Nazi suçlularını cezalandıran gizli bir direniş grubundaki gençler, ölmüş yazarları da savunmanın ve onların intikamını almanın değerine inanmaktadır.

Kadim çağlar, gelenekler, ihanetler...

Franz K. Âşıkları, Burhan Sönmez'in kaleminden, Avrupa'nın Doğu ve Batı olarak ikiye bölündüğü Soğuk Savaş zamanında, Paris-İstanbul-Batı Berlin haritasında geçen bir edebi gerilim ve aşk romanı.

KDV'DEN MUAFTIR